

Capitolul I

CĂILE DE TRANSMITERE A REVELAȚIE SUPRANATURALE

SFÂNTA SCRIPTURĂ ȘI SFÂNTA TRADIȚIE

Revelația s-a păstrat și s-a transmis de-a lungul vremii, în întreaga perioadă a Vechiului Testament, a Noului Testament și până în zilele noastre și se va păstra până la sfârșitul veacurilor, păstrătoarea și transmițătoarea ei fiind Biserica.

Revelația s-a încheiat odată cu ultima scriere a Noului Testament (**în jurul anului 100 după Hristos**) dar de atunci ea s-a păstrat și s-a transmis până azi și se va păstra până la sfârșitul veacurilor.

Cele două căi de transmitere sunt:

1. Sfânta Scriptură;
2. Sfânta Tradiție.

Sfânta Scriptură sau **Biblia**, este o colecție de cărți sfinte scrise de prooroci, apostoli și alți oameni aleși, sub inspirația Duhului Sfânt. Cuprinde adevăruri de credință, norme de purtare, precum și unele relatări istorice, pe care Dumnezeu le-a descoperit spre a fi păstrate și transmise credincioșilor în scopul mântuirii.

Sfânta Scriptură se compune din două părți:

1. Vechiul Testament;
2. Noul Testament.

Vechiul Testament ne înfățișează istoria revelației de la Adam până la Hristos, și cuprinde 39 de cărți canonice (**inspirate**) și 13 cărți neinspirate, dar bune de citit, fiind ziditoare de suflet.

Noul Testament cuprinde 27 de cărți, toate canonice și inspirate.

Ambele Testamente sunt normative pentru credință și purtare, dar cea mai mare valoare o are Noul Testament, deoarece el cuprinde descoperirea dumnezeiască făcută de însuși Fiul lui Dumnezeu și transmisă de Sfinții Apostoli.

Valoarea Vechiului Testament a fost recunoscută chiar de Mântuitor, referindu-se adeseori la profețiile despre Sine „**Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau proorocii**” (Matei 5. 17).

Inspirația Sfintei Scripturi

Sfânta Scriptură, în întregimea ei, e o operă inspirată de Duhul Sfânt, adică a fost scrisă după porunca lui Dumnezeu: „**Fost-a cuvântul Domnului către mine și a zis...**” (Ieremia 2. 1), iar Isaia zice „**Și a zis Domnul către mine: Ia o carte mare și scrie deasupra ei cu slove omenești...**” (Isaia 8. 1); sau, în Noul Testament „**Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu și de folos spre învățatură, spre mustrare și spre îndreptare, spre povățuire întru dreptate**” (II Timotei 3. 16).

Sfânta Biserică a stabilit canonul cărților inspirate din primele decenii de existență.

Ce se înțelege prin inspirație ? Inspirația este acțiunea dumnezeiască asupra unui autor sfânt, prin care Dumnezeu îi luminează mintea acestuia spre a cunoaște și înțelege cele descoperite, îl îndeamnă să scrie și îl ferește de greșeli în decursul scrisului.

Deci nu e vorba de o inspirație verbală, în sensul unei dictări cuvânt cu cuvânt, ci numai conținutul de idei al Revelației. Dovadă : modul deosebit și stilul specific fiecărui autor.

Inspirația e deci rezultatul conlucrării dintre factorul divin și cel uman.

Lectura și tâlcuirea Sfintei Scripturi

Biserica Ortodoxă recomandă credincioșilor săi citirea Sfintei Scripturi, dar nu îngăduie fiecăruia să o tâlcuiască după mintea și priceperea sa. Chiar în cuprinsul ei găsim mențiuni clare în această privință.

Astfel, Sf. Apostol Petru spune despre unele scrieri ale Sf. Pavel că: „**În ele sunt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori și neîntăriți le răstălmăcesc**” (II Petru 3. 16) ca și pe celelalte Scripturi spre a lor pierzanie.

De asemenea, Filip la întrebat pe famenul etiopian, care citea din Isaia „**Oare înțelegi cele ce citești ?**”. Iar acela i-a răspuns: „**Cum voi înțelege de nu mă va povățui cineva ?**” (Fapte 8. 27-31).

Așadar, credincioșii care citesc Sfânta Scriptură trebuie să se mențină pe linia tâlcuirii pe care le-o dă Biserica.

Sfânta Tradiție - este al doilea izvor al Revelației. Cuvântul „**tradiție**” înseamnă predare, transmitere sau predanie. În sens teologic, prin Tradiție se înțelege totalitatea adevărilor care nu se cuprind în Sfânta Scriptură, ci au fost predate prin viu grai de către Mântuitorul și Sf. Apostoli, fiind ulterior consemnate și păstrate de Sf. Biserică până în zilele noastre.

Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție

Pentru a înțelege importanța Sfintei Tradiții, e necesar a se face unele precizări:

- Modul de propovăduire al Mântuitorului și al Sf. Apostoli a fost predica orală, deci transmitere a învățaturii prin viu grai. Mântuitorul Iisus Hristos n-a scris nimic și de asemenea și cei mai mulți dintre Sf. Apostoli;

- În ceea ce privește scrierile ce formează Noul Testament, ele au fost scrise mai mult ocazional, spre a răspunde nevoilor celor cărora le-au fost adresate;

- Scrierile Noului Testament nu sunt tratate de teologie și nici n-au fost scrise pentru a cuprinde totalitatea învățaturii propovăduite de Mântuitorul și Sf. Apostoli. În acest sens Sf. Evanghelist Ioan afirmă: **„Sunt încă și alte multe lucruri pe care le-a făcut Iisus, care, dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul, ni se pare că nici în lumea aceasta n-ar fi încăput cărțile ce s-ar fi scris”** (Ioan 21. 25);

- Sf. Apostoli au fost trimiși de Mântuitorul să propovăduiască prin viu grai: **„Mergând, învățați toate neamurile... învățându-le să păzească toate câte v-am poruncit vouă”** (Matei 28. 19-20);

- Învățăturile transmise prin Sfânta Tradiție au aceeași valoare cu cele din Sf. Scriptură. Însăși Sfânta Scriptura a fost scrisă pe temeiul Sf. Tradiții, care a fost la început;

- Sf. Părinți, în unanimitate, au învățat că Sf. Tradiție e păstrătoarea revelației divine (**Sf. Vasile cel Mare, Sf. Ioan Gură de Aur, Ignatie al Antiohiei, etc**).

Aspectul statornic și dinamic al tradiției

Sfânta Tradiție are două aspecte:

- **statornic** - în care Biserica recunoaște fondul Tradiției dumnezeiești și apostolice preluat de ea;
- **dinamic** - în care Biserica, preluând Tradiția apostolică și rămânând statornică în ea, o dezvoltă continuu, după nevoile ei launtrice și exterioare, ca răspuns la problemele fiecărei epoci.

Aspectul statornic poate fi delimitat în timp, el începând la Cincizecime (**Rusalii**) și ținând până la moartea ultimului apostol, și care a fost apoi fixată în scris de Biserica, până în epoca sinoadelor ecumenice.

Aspectul dinamic este în continuarea celui statornic și nu se va termina până la sfârșitul veacurilor, întrucât Biserica răspunde mereu problemelor din fiecare epocă, stând ferm în Tradiția apostolică.

În Tradiția cu aspect dinamic deosebim și latura care corespunde unor nevoi temporare ale Bisericii și care e numită „**tradiția bisericească**”, adică a fost dezvoltată de Biserică în Mărturisiri de credință, Catehisme, Canoane, etc.

Multe din elaborările tradiției bisericești nu au valoare egală cu Tradiția apostolică statornică, ci au o valoare mai mult istorică, ca o mărturie a continuității credinței apostolice de-a lungul veacurilor.

Monumente sau documente ale Sfintei Tradiții

Sfânta Tradiție s-a păstrat în epoca apostolică prin viu grai și în practica Bisericii, dar începând din secolul al II-lea, numeroase învățături și practici ale ei au fost fixate de Biserică într-o serie de monumente sau documente:

- Hotărârile Sinoadelor ecumenice și particulare, definițiile lor dogmatice; vechile simboluri și mărturisiri de credință; canoanele apostolice; canoanele Sfinților Părinți;
- Viața bisericească oglindită în datinile, obiceiurile și practicile sale;
- Cultul divin oglindit în cărțile de cult și îndeosebi în cele trei Sfinte Liturghii;
- Scrieri ale Sfinților Părinți;
- Monumentele de artă bisericească;
- Mărturisirile de credință mai noi ale Bisericii, catehisme și alte lucrări în care se oglindește tradiția dinamică bisericească.

Desigur, nu toate documentele au aceeași valoare, dar ținând seama de cele două criterii după care putem cunoaște adevărata Tradiție, vom putea descoperi în fiecare dintre acestea învățăturile revelate (**autentice**).

Raportul dintre Scriptură, Tradiție Și Biserică

Nici Scriptura și nici Tradiția nu pot exista fără Biserică, pentru că ambele se află în cea mai strânsă legătură cu Biserica.

Luând ființă în ziua Pogorârii Duhului Sfânt, Biserica era necesară, ca Apostolii să aibă cui preda Revelația. Fără Biserică, Tradiția n-ar fi putut exista, dar nici Biserica n-ar fi putut exista fără Tradiție.

Biserica explică Scriptura în conținutul ei autentic, prin Tradiția apostolică, păstrată de ea neschimbată.

La rândul ei Tradiția a format și menținut Biserica, iar Biserica are menirea să păzească conținutul Scripturii în sensul ei autentic pe care i l-a

transmis Tradiția Apostolică. Pe de altă parte, Scriptura există, e aplicată și interpretată de Biserică.

Însăși Scriptura n-ar fi existat fără Biserică, căci canonul Scripturii a fost stabilit în Biserică. Scriptura nu s-a scris în afara Bisericii, ci în Biserică.

Nu Biserica a luat ființă prin mijlocirea Scripturii, ci Scriptura a luat naștere în sânul Bisericii, ca fixare în scris a unei părți din Tradiția apostolică.

Tradiția apostolică apare odată cu Biserica și Biserica odată cu Tradiția apostolică, dar Scriptura ia ființă după întemeierea Bisericii, în sânul Bisericii.

Concluzie: Biserica se mișcă în interiorul Revelației, deci al Scripturii și Tradiției, iar Tradiția e vie în Biserică. Această împletire între Scriptură, Tradiție și Biserică e rezultatul lucrării Sfântului Duh, Duhul lui Hristos.

Capitolul II

CUNOAȘTEREA LUI DUMNEZEU

CUNOAȘTEREA NATURALĂ, SUPRANATURALĂ, APOFATICĂ ȘI CATAFATICĂ. CUNOAȘTEREA LUI DUMNEZEU DIN ÎMPREJURĂRILE VIEȚII.

Cunoașterea lui Dumnezeu se întemeiază, pe de o parte, pe bunăvoința Sa de a ni se descoperi El Însuși ca ființă spirituală personală, iar pe de altă parte, pe posibilitatea omului ca ființă rațională de a intra în dialog, de a vorbi cu Dumnezeu.

Deși această cunoaștere are în conținutul ei adevăruri tainice și necuprinse, ea este obiectivă și sigură pentru că vine de la Dumnezeu, putându-se ajunge la înțelegerea ei prin credință, adăugându-se trăirea ei prin asceză și iubire.

Cunoașterea lui Dumnezeu și a lucrărilor Lui are o mare importanță, deoarece prin el se pune în lumină demnitatea noastră de făpturi raționale, purtătoare ale chipului lui Dumnezeu, iar prin dreapta aplicare a acestei cunoașteri se pune temei puternic fericirii din această viață și se asigură mântuirea.

În acest sens, Mântuitorul zice: „**Viața veșnică aceasta este: ca să Te cunoască pe Tine, unul, adevăratul Dumnezeu, și pe Iisus Hristos, pe care Tu L-ai trimis**” (Ioan 17. 3).

Pentru cunoașterea lui Dumnezeu și a energiilor și lucrărilor Lui ne sunt deschise două căi:

- **calea naturală**, numită Revelație naturală;
- **calea supranaturală**, numită Revelație supranaturală.

Calea naturală, se numește așa fiindcă pleacă de la noi spre Dumnezeu, adică de la observarea naturii și a desfășurării fenomenelor naturale, toate considerându-se ca având ultima cauză în lucrarea creatoare a lui Dumnezeu.

Întrucât cunoașterea dobândită pe această cale este rezultat al strădaniilor rațiunii omenești, ea se numește **cunoaștere rațională** sau cale rațională, înțelegându-se prin aceasta că și rațiunea sau mintea e tot de la Dumnezeu, Care a înzestrat-o cu putere proprie de cunoaștere. E firesc ca

omul, creat după chipul lui Dumnezeu, să tindă natural spre Făcătorul lui, în primul rând să-L cunoască pe Acesta: „**Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria**” (Psalmul 18. 1).

Avem o dispoziție sau înclinație înnăscută spre Dumnezeu, care cultivată, duce la cunoașterea lui Dumnezeu; dacă însă ea rămâne acoperită, sau nemanifestată orice argumentare din exterior este inutilă.

Calea supranaturală de cunoaștere pleacă de la Dumnezeu spre oameni; ea este cunoaștere prin Descoperire sau Revelație divină, începând cu Revelația din paradisul pământesc, făcută primilor oameni, continuând cu Vechiul Testament, prin patriarhi și prooroci, și desăvârșindu-se prin Însuși Fiul Lui Dumnezeu întrupat.

Text biblic: „**După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin prooroci, către sfârșitul acestor vremuri ne-a vorbit nouă prin Fiul**” (Evrei 1. 1).

Cele două căi - naturală și supranaturală - de cunoaștere a lui Dumnezeu, există, firește, după voința dumnezeiască și stau în strânsă legătură, sprijinindu-se și completându-se reciproc, cea supranaturală fiind superioară celei naturale, atât după întindere, cât și după conținut.

Cu toate acestea, cunoașterea noastră despre Dumnezeu este:

1) - **Nedeplină**, pentru că puterea noastră de cunoaștere este limitată, mărginită, iar Dumnezeu este nemărginit.

Text biblic: „**Cunoștința noastră e în parte și proorocia noastră tot în parte... Acum vedem ca prin oglindă, în ghicitură**” (I Corinteni 13. 9);

2) - **Indirectă**, pentru că numai plecând de la observarea lumii și a lucrurilor din ea putem ajunge la cunoașterea lui Dumnezeu, în lume toate fiind mărginite, iar la Dumnezeu toate nemărginite;

3) - **Analogică**, sau prin comparație, pentru că numai prin comparație cu lucrurile din lume putem să-L cugetăm pe Dumnezeu, negând orice mărginire la Dumnezeu;

4) - **Simbolică**, pentru că numai prin imagini sau simboluri putem să expunem pentru noi și pentru alții, ideile și cunoștințele despre ființa lui Dumnezeu, care rămâne nepătrunsă în Sine.

Concluzie: **Aici, în această viață, cunoașterea noastră religioasă, deși obiectivă și sigură, este și rămâne nedeplină, indirectă, analogică și simbolică, cu toate că „Cerurile spun slava lui Dumnezeu...”** (Psalmi 18, 1), pentru că „**nimeni nu-L cunoaște pe Fiul, fără numai Tatăl, nici pe Tatăl nu-L cunoaște nimeni, fără numai Fiul, și acela căruia Fiul va voi să-i descopere**” (Matei 11. 27).

II. CUNOAȘTEREA CATAFATICĂ ȘI APOFATICĂ

După forma de exprimare în general, **afirmativă sau negativă**, a cunoașterii noastre, despre Dumnezeu, această cunoaștere poate fi **catafatică** (de la grecescul *catafaticos* = afirmativ) și **apofatică** (*apofaticos* = negativ).

Teologia utilizează aceste două numiri în înțelesul de căi de cunoaștere religioasă și forme de exprimare a acestei cunoașteri, cale afirmativă și cale negativă, ca și teologie catafatică și teologie apofatică. Astfel, despre Dumnezeu afirmăm că este Cel viu și personal, că este spirit absolut, că are toate perfecțiunile în sens absolut, că este atotbun, că este iubire, atotștiutor, atotînțelept, atotputernic, etc.

Acest chip de afirmare a adevărilor despre Dumnezeu se numește **catafatism**.

Cunoașterea apofatică se caracterizează prin negarea oricăror imperfecțiuni în Dumnezeu, ceea ce în fond, înseamnă afirmarea tuturor perfecțiunilor în El.

În transcendența Ființei Sale personale, Dumnezeu rămâne necunoscut și necuprins. Afirmându-se ceea ce nu este Dumnezeu, se spune mai mult despre El, despre misterul divin inefabil, decât s-ar spune în termeni afirmativi.

Teologia apofatică susține că negațiile (**adică propozițiile negative despre perfecțiunile lui Dumnezeu**) sunt mai potrivite, mai corespunzătoare pentru misterul divin.

Cu toate acestea, apofatismul nu înseamnă agnosticism - adică lipsă de cunoaștere obiectivă - nici ignoranță, ci depășire a mijloacelor obișnuite de cunoaștere. În fond, teologia apofatică se întemeiază pe premiza că existența lui Dumnezeu Cel viu, incognoscibil și nemărginit, este mai evidentă spiritului uman decât toate celelalte existențe. Este vorba nu despre o existență demonstrată logic, ci supralogic, prin evidența trăită a existenței lui Dumnezeu și prin orientarea firească a omului spre Părintele său ceresc.

Din toate acestea nu rezultă că, în general, am cunoaște prea puține din cele ale lui Dumnezeu, ci dimpotrivă, cunoaștem mult dacă ne străduim să înaintăm pe calea cunoașterii oferită prin Revelația naturală și supranaturală și dacă ne străduim s-o transpunem în viață.

III. CUNOAȘTEREA LUI DUMNEZEU ÎN ÎMPREJURĂRILE CONCRETE ALE VIEȚII.

Dacă cele două căi - afirmativă și negativă - sunt mai mult căi de cunoaștere intelectuală, există posibilitatea ca toți credincioșii să-l cunoască pe Dumnezeu în împrejurările concrete ale vieții. Acest mod concret de cunoaștere îl numește Sf. Maxim Mărturisitorul **pronie și judecată**.

Îl cunoaștem pe Dumnezeu prin apelul pe care El ni-l face în diferite împrejurări, în necazurile sau încercările care vin asupra noastră cu voia sau fără voia noastră, în insuccesele, în bolile proprii, în muștrările conștiinței, etc.

E o cunoaștere a lui Dumnezeu care ne sensibilizează mai direct față de Dumnezeu și care ne ajută la găsirea unui drum propriu de manifestare a credinței. Îndeosebi împrejurările grele produc în noi o sensibilizare mai acută și o subțiere a ființei noastre pentru viața religioasă. Ele fac sufletul mai sensibil pentru prezența lui Dumnezeu: „**Întru necazul meu către Domnul am strigat și m-a auzit**” (Psalmul 119. 1).

Dumnezeu ni se face cunoscut în toate suferințele noastre, dacă căutăm să vedem și greșelile noastre. Sf. Nicodim Aghioritul afirmă că „**Dumnezeu folosește mijloace de constângere și smerire când omul începe a se încrede în sine**”.

În concluzie, putem spune că cunoașterea lui Dumnezeu în împrejurările vieții este o cunoaștere existențială a lui Dumnezeu, în raporturile Lui directe cu noi, în care experimentăm caracterul Lui personal și marea Sa iubire față de noi, ca pe Creatorul, Proniatorul și Mântuitorul nostru.

Capitolul III

ATRIBUTELE DIVINE

ATRIBUTELE NATURALE, INTELECTUALE ȘI MORALE

I. OBÂRȘIA DIVINO-UMANĂ A ATRIBUTELOR LUI DUMNEZEU

Atributele lui Dumnezeu sunt proprietăți reale ale Ființei dumnezeiești, prin care Dumnezeu Se manifestă potrivit posibilităților omenești de cunoaștere, în lucrările divine: creație, providență, mântuire, etc.

Teologia poate deci, să întrebuițeze numiri de funcții și de atribute omenești, pentru a explica atributele proprii ale lui Dumnezeu, fără ca prin aceasta să atribuie lui Dumnezeu ceea ce este propriu ființelor create.

Așadar, toate atributele divine pe care le poate percepe omul sunt de obârșie divino-umană. Prin aceasta nu înseamnă că noi am putea cunoaște toate atributele lui Dumnezeu, ci numai pe cele care ne-au fost descoperite și pe care le înțelegem în parte numai.

II. ÎMPĂRȚIREA ATRIBUTELOR DUMNEZEIEȘTI

În teologia Bisericii noastre se folosesc mai ales două împărțiri: **Prima** pleacă de la ideea de spirit absolut și împarte atributele divine în principale: spiritualitatea și infinitatea și speciale care derivă din cele principale și anume din spiritualitate: atributele rațiunii, deci intelectuale: atotștiința, înțelepciunea, cele ale sentimentului și voinței divine, deci morale: libertatea absolută, sfințenia, bunătatea, dreptatea; iar din infinitate: aseitatea, neschimbabilitatea, eternitatea, etc.

Potrivit **celeia de a doua** împărțiri pe care o adoptăm, atributele sunt:

A.- Atributele naturale

Sunt cele care apar ca specifice naturii dumnezeiești în contrast cu ceea ce observăm în natura înconjurătoare.

Acestea sunt următoarele:

- **Aseitatea** - existența de Sine sau independența absolută a lui Dumnezeu, El avându-Și în Sine cauza existenței, cu tot ce implică

absolutul. El condiționează totul și toate, având totul în Sine, dimpreună cu cauza propriei Sale Ființe.

Revelația afirmă clar aseitatea lui Dumnezeu: „**Eu sunt cel ce sunt**” (Ieșire 3. 14-15); sau „**Eu sunt Alfa și Omega, Cel ce este, Cel ce era și Cel ce vine**” (Apocalipsă 1. 8).

– **Spiritualitatea** - însușirea lui Dumnezeu de a fi duh, spirit, deci nematerial, simplu, nevăzut, perfect, rațional, liber în analogie cu sufletul omenesc. „**Duh este Dumnezeu și cel ce se închină Lui se cade să I se închine în duh și în adevăr**” (Ioan 4. 24) sau „**Duh este Domnul și acolo unde este Duhul Domnului este și libertatea**” (II Corinteni 3, 17).

– **Atotprezența** sau omniprezența lui Dumnezeu - este însușirea prin care se exprimă, **negativ**, independența Sa în raport cu spațiul; **iar pozitiv**, prezența Sa peste tot în cele mărginite. Atotprezența este înțeleasă în absolutitatea și infinitatea lui Dumnezeu. „**Dumnezeu, care a făcut lumea, nu locuiește în temple făcute de mâini omenești**” (Fapte 17. 24), sau „**Cerul și cerul cerurilor nu te cuprind, Doamne**” (III Regi, 8, 27).

În înțeles pozitiv, **atotprezența** lui Dumnezeu înseamnă pretutindinitate, adică Dumnezeu umple tot spațiul: „**Au nu umplu Eu cerul și pământul, zice Domnul ?**” (Ieremia 23. 24), sau Tu Doamne „**Toate le umpli, tuturor le ești de față, nu cu vreo parte ci deodată, întreg, tuturor**” (Sf. Ioan Hrisostomul).

– **Veșnicia** - este însușirea prin care se afirmă independența absolută a lui Dumnezeu față de orice limită sau succesiune temporală. Dumnezeu este prezent în fiecare moment al timpului. Dumnezeu nu este supus timpului, ci timpul fiind creat, este supus lui Dumnezeu: „**Că o mie de ani înaintea ochilor Tăi sunt ca ziua de ieri, care a trecut și ca straja nopții**”. (Ps. 89. 4); „**O singură zi înaintea Domnului, e ca o mie de ani și o mie de ani ca o zi**” (II Petru 3. 8); sau „**Veșnicia e un prezent continuu**” (Fericitul Augustin).

– **Neschimbabilitatea** - însușire care exprimă permanența neîntreruptă, neschimbabilă și veșnică a Ființei și a hotărârilor lui Dumnezeu. Este o corelație deosebită între veșnicie și neschimbabilitate, deoarece cugetând la Dumnezeu ca veșnic, ca prezent continuu, Îl cugetăm și ca neschimbat și invers. La Dumnezeu „**nu este schimbare sau umbră de mutare**” (Iacov 1. 17). „**Cele ce ai creat vor trece, iar Tu vei rămâne. Tu același ești și anii Tăi nu se vor sfârși**” (Ps. 101. 26-28).

La Dumnezeu nu se poate vorbi despre vreo schimbare, dezvoltare sau progres în ființă sau hotărâri. Dacă apar schimbări în hotărârile dumnezeiești în lume, deci în cele exterioare, ele nu se referă la Ființa lui Dumnezeu, ci la creaturi.

- **Atotputernicia** - este atributul prin care, în general, se exprimă nemărginirea puterii lui Dumnezeu, iar în comparație cu lumea, care e dependentă și limitată, în atotputernicie se arată absoluta independență a lui Dumnezeu în toate lucrurile Lui. „**La Dumnezeu nimic nu este cu neputință**” (Luca 1. 37); „**La Dumnezeu toate sunt cu putință**” (Matei 19. 26). Din aceste texte rezultă că atotputernicia lucrează conform voinței lui Dumnezeu, voința și atotputernicia stând în perfectă armonie în Ființa lui Dumnezeu.

- **Unitatea** - este atributul prin care se înțelege existența unică a Ființei divine. Unitatea ființei divine este **unicitatea** ei, căci în raport cu atributul infinității, existența mai multor ființe divine este de neconceput.

Texte biblice: „**Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, Să nu alți dumnezei afară de Mine**” (Ieșire 20. 2-3); sau „**Și aceasta este viața veșnică: Să Te cununoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat...**” (Ioan 17. 3).

- Atributele intelectuale

La baza acestor atribute stă caracterul personal al lui Dumnezeu, căci numai o ființă personală are conștiință, cugetare și libertate de hotărâre ca să poată avea însușiri raționale și morale.

- **Atotștiința** - este cunoașterea totală și desăvârșită a lui Dumnezeu. Totală, după cuprins, întrucât cunoaște tot despre Sine și despre cele din lume, peste limita de spațiu și timp și totodată după formă, întrucât este cunoașterea veșnică în neîntrerupt prezent și nemijlocită.

Texte biblice: **Dumnezeu „știe toate”** (I Ioan 3. 20); „**El vede până la marginile pământului și știe tot ce se află sub cer**” (Iov 28. 24).

- **Atotînțelepciunea** - este însușirea prin care Dumnezeu cunoaște cele mai bune mijloace în vederea atingerii celor mai bune scopuri. Între atotînțelepciune și cunoașterea divină există o continuă interacțiune. Atotînțelepciunea apare ca premisă logică a atotputerniciei, iar atotputernicia ca factor realizator al planului înțelepciunii. „**Dumnezeu a întărit lumea cu înțelepciunea Sa...**” (Ieremia 10. 12); „**Întru înțelepciunea lui Dumnezeu, bine a voit Domnul să mântuiască pe cei**

credincioși” (I Corinteni 1. 20); „**Cât de minunate sunt lucrurile Tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut**” (Psalmi 103. 24; 27; 28-29; 31).

B. - Atributele morale

Pun în lumină deosebită și în deosebite chipuri desăvârșirea absolută a lui Dumnezeu prin:

- **Libertatea absolută** - este subînțeleasă în aseitatea lui Dumnezeu, ca o formă de manifestare a aseității, este însușirea prin care se afirmă absoluta neatârnamare a lui Dumnezeu față de orice motiv exterior Lui, în tot ce cugetă voiește sau lucrează, Dumnezeu determinându-Se exclusiv de la Sine și prin Sine. Dumnezeu „**toate le lucrează potrivit voii Sale**” (Efeseni 1. 11); „**În cer și pe pământ, rânduiește toate câte voiește**” (Ps. 113. 11).

- **Sfințenia** - este acordul desăvârșit al voinței lui Dumnezeu cu Ființa Lui, care este binele, sfințenia lui Dumnezeu fiind ființială și nu dobândită. Raportul sfințeniei lui Dumnezeu cu omul constă în aceea că sfințenia dumnezeiască este originea și ținta supremă a legii morale = desăvârșirea = „**Scris este: Fiți sfinți, pentru că sfânt sunt Eu**” (I Petru 1. 16); sau „**Fiți desăvârșiți precum Tatăl vostru desăvârșit este**” (Matei 5. 48).

- **Iubirea** - este atributul prin care Dumnezeu Își revarsă sub diferite forme bunătatea asupra creaturilor, împărtășindu-le lucruri de cea mai înaltă valoare, făcându-le părtașe la propria fericire „**Dumnezeu este iubire**” (I Ioan 4. 8; 16); sau „**Dacă păziți poruncile Mele veți rămâne în iubirea Mea**” (Ioan 15. 10).

- **Dreptatea** - înseamnă, pe de o parte, perfecta conformitate în toate lucrările Lui, cu voința Lui cea sfântă, iar pe de altă parte este voința permanentă de a da fiecăruia ceea ce i se cuvine. Dreptatea și sfințenia lui Dumnezeu stau în strânsă legătură, fără a se confunda și fără a se despărți. „**Dumnezeu este judecător drept și tare**” (Ps. 7. 12); „**Dumnezeu nu este părtinitor**” (Fapte 10. 34); „**Știm că judecata lui Dumnezeu este după adevăr**” (Romani 2. 2).

- **Veracitatea (veridicitatea)** - este însușirea prin care Dumnezeu se arată ca descoperitor și împărtășitor al adevărului către creaturile Sale, El fiind Însuși Adevărul. Ca temei al veracității sunt atotștința și sfințenia.

- **Fidelitatea** - exprimă statornicia sau consecvența voinței dumnezeiești de a-și îndeplini nestrămutat hotărârile și făgăduințele. „**Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece**” (Marcu 13. 31).

Capitolul IV

SFÂNTA TREIME

DESCOPERIREA SFINTEI TREIMI ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ, FORMULAREA DOGMEI TRINITARE, PERSOANELE SFINTEI TREIMI ȘI RELAȚIA DINTRE ELE

DESCOPERIREA SFINTEI TREIMI ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ

Dogma Sfintei Treimi este adevărul de temelie al învățaturii creștine, proprie și caracteristică creștinismului, ea stând la baza tuturor mărturisirilor de credință ale Bisericii. Cuprinsul dogmei Sfintei Treimi constă în afirmarea credinței că Dumnezeu este unul în Ființă și întreit în Persoane: **Tatăl, Fiul și Sfântul Duh**.

Fiecare dintre cele trei Persoane sau ipostase este Dumnezeu adevărat: **Dumnezeu-Tatăl, Dumnezeu-Fiul și Dumnezeu-Sfântul Duh**, având fiecare întreaga Ființă și toate atributele dumnezeiești, fără însă a fi trei Dumnezei, adică fără împărțire sau despărțire a Ființei.

Credința într-un singur Dumnezeu o mai au și mozaicii și mahomedanismul, dar credința în Sfânta Treime, este proprie creștinismului.

Vechiul Testament pregătește și indică adevărul Sfintei Treimi. În primele cuvinte ale Sfintei Scripturi găsim pluralitatea de persoane ale Sfintei Treimi: „**Să facem om după chipul și asemănarea noastră**” (Facere 3. 22); sau: „**Veniți să ne pogorâm să amestecăm limbile lor**” (Facere 11. 7).

În teofania de la stejarul Mamvri, Avraam vede trei bărbați (Facere 18. 1-3). Treimea persoanelor dumnezeiești este afirmată de Isaia 6. 11: „**Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot**” (Isaia 6. 3).

Sfinții Părinți explică pentru ce în Vechiul Testament, nu se descoperă Sfânta Treime în mod clar și deplin: pentru că evreii, fiind înclinați spre politeism și având în jur numai păgâni, s-ar fi abătut de la monoteism cu ușurință.

În Noul Testament s-a făcut clar și deplin descoperirea Sfintei Treimi. Botezul se va face: „**În numele Sfintei Treimi, adică: În numele Tatălui, și al Fiului și al Sfântului Duh**” (Matei 28. 19).

Binecuvântarea apostolică: „**Darul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi**” (II Corinteni 13. 13).

Dogma Sfintei Treimi cuprinde adevărul cel mai plin de mister și de aceea, ea nu poate fi cuprinsă sau pătrunsă de cugetarea omenească, ci se întemeiază numai pe Revelația dumnezeiască și se însușește prin credință. În decursul vremii, în scopul înțelegerii omenești a misterului treimic, s-au făcut diverse încercări de apropiere și analogie.

Exemple:

- Analogiile psihologice - un suflet și trei facultăți spirituale: intelect, simțire, voință; legătura ce pune în linie **cauza, mijlocul, scopul**.
- Iubirea de familie, care îi cuprinde pe **tată, mamă și fiu**.
- Alte analogii: cărămida din **pământ, apă și foc**; pomul cu **rădăcină: trunchi și coroană**; trandafirul cu **floare, culoare și miros**; timpul cu: **prezent, trecut și viitor**.

FORMULAREA DOGMEI SFINTEI TREIMI ȘI PRECIZAREA TERMINOLOGIEI TRINITARE

Apariția ereziilor trinitare ca și nevoia de întărire a unității de credință, au determinat Biserica să precizeze terminologia dogmei Sfintei Treimi la Sinoadele I și II ecumenice.

Deși, ea a fost permanent vie în tradiția veche creștină și înainte de cele două Sinoade amintite. Astfel, Biserica a alcătuit încă din timpul apostolilor scurte mărturisiri de credință, care se rosteau la Botez și care cuprindeau adevărul despre Sfânta Treime. Cu timpul, aceste mărturisiri au devenit simboluri de credință, ca cel ierusalimic, sau alexandrin din Cipru și altele.

Sfânta Treime era recunoscută în cult și prin doxologia mică: „**Mărire Tatălui și Fiului și Sfântului Duh**”, sau prin cântarea de la vecernie : „**Lumină lină**”.

Părinții apostolici, apologeții, Sfinții Părinți, anteriori Sinodului I ecumenic, apără învățătura Sfintei Treimi împotriva ereziei sabelienilor și subordinaționiștilor.

Așa cum am văzut, formularea oficială și definitivă a învățaturii despre Sfânta Treime s-a făcut la Sinoadele I și II ecumenice, prin condamnarea lui Arie și Macedonie.

Sinodul I (325), condamnând pe Arie, care învață că Fiul este Dumnezeu adevărat, născut din veci din Tatăl, ca lumină din lumină și prin aceasta egal și de o ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut, având deci aceleași însușiri și lucrări ca și Tatăl.

Sinodul II ecumenic (381), combătând pe Macedonie, care afirmă că Duhul Sfânt este creatură a Fiului, învață deoființimea și egalitatea Duhului Sfânt cu Tatăl și cu Fiul și prin aceasta, Dumnezeirea Duhului Sfânt.

Prin expresia „**purcede de la Tatăl**” înțelegem că Duhul Sfânt își are Ființa comună cu Tatăl și cu Fiul, iar prin expresia „**care a grăit prin prooroci**” înțelegem că Duhul Sfânt are aceleași însușiri și lucrări ca și Tatăl și Fiul.

Prin cuprinsul său doctrinar atotcuprinzător, Simbolul de credință aprobat la Sinoadele I și II a înlocuit toate celelalte simboluri și mărturisiri de până atunci.

Sfinții Părinți au adus o contribuție importantă la formularea dogmei Sfintei Treimi, ca **de exemplu**: Sfântul Atanasie cel Mare, prin introducerea termenului „**deoființă**” sau Sfântul Grigorie de Nazianz, Ambrozie, etc.

Pentru a exprima dogma despre „**Dumnezeu unul în ființă și întreit în persoane**”, în cele două aspecte ale sale, Sfinții Părinți s-au folosit de o serie de termeni luați din filozofia greacă sau latină ca: unitate, treime, ființă, esență, natură, fire, substanță, ipostas, persoană, al căror sens s-au analizat până ce s-a stabilit definitiv ce anume trebuie să se înțeleagă prin fiecare dintre ei.

Astfel, termenii „**natură și fire**” sunt considerați ca sinonimi cu ființa, esența, arătând materia din care e constituită o ființă.

Ipostasul este modul de subsistență concretă a unei ființe, care există prin sine și pentru sine. Ipostasul nu e identic cu ființa sau natura, dar nici separat de ea.

Termenul prosopon însemna în antichitate = față, mască sau rolul jucat la teatru, și cum față nu are decât omul, prin **prosopon** s-a înțeles față umană concretă, în timp ce ipostasul se folosea pentru toate existențele individuale concrete raționale sau neraționale, termenul persoană s-a folosit pentru naturile spirituale.

Față de ipostas, persoana implică unicitate, spiritualitate sau rațiune și libertate. Atât ipostasul cât și persoana se deosebesc de fire sau natură prin aceea că o individualizează și o personalizează.

Termenii ființă, ipostas, persoană se aplică însă la Dumnezeu numai prin analogie cu noi, fiindcă nu ne putem exprima despre Dumnezeu decât prin comparație cu noi.

PERSOANELE SFINTEI TREIMI. ÎNSUȘIRI SPECIALE, DISTINCȚII ȘI ANTINOMII

Tatăl, Fiul și Sfântul Duh sunt Persoane reale și, ca atare, deosebite una de alta, având fiecare însușiri personale proprii, deși fiecare din ele au întreaga Ființă divină. Ele se disting după chipul în care posedă Ființa divină întreagă.

Astfel Tatăl este nenăscut și nepurces, Fiul este născut, Sfântul Duh este purces.

Concluzie: Cele trei Persoane nu sunt doar trei manifestări ale unicei Ființe divine, nici trei centre sau forme existențiale independente între ele, ci ele sunt existente personale veșnice ale unicei Ființe dumnezeiești, deci nu Se confundă între Ele, nu Se amestecă și nu Se contopesc; de aici excluderea oricărei subordonări.

Texte biblice: „Toate ale Mele sunt și ale Tale și ale Tale sunt ale Mele” (Ioan 17. 10): „Ca toți să preamărească pe Fiul precum preamăresc pe Tatăl” (Ioan 5. 23).

Pe lângă însușirile personale interne, numite proprietăți Tatăl este: nenăscut, nepurces; Fiul născut și Duhul purces, Persoanele Sfintei Treimi se mai disting și prin ceea ce Li se atribuie personal în activitatea dumnezeiască: creație, mântuire, sfințire.

Acestea sunt lucrări în extern ale Persoanelor divine numite predicate, spre a nu se confunda cu proprietățile.

Concluzie: Tatăl e Creatorul, Fiul-Mântuitorul și Duhul-Sfințitorul. Lucrarea proprie fiecărei persoane divine nu trebuie gândită ca petrecându-se separat, ci ca împreună-lucrare, întrucât toate sunt lucrări ale aceleiași voințe a lui Dumnezeu.

În ceea ce privește antinomiile existente în dogma Sfintei Treimi, ele sunt mai ales în ceea ce privește raportul dintre Ființă și Persoane, adică:

- În fiecare Persoană divină, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh Se află întreaga Ființă a lui Dumnezeu, fără ca prin aceasta să Se împartă Ființa după Persoane;
- Cele trei Persoane sunt veșnice, existând deodată, cu toate că Tatăl naște pe Fiul și purcede pe Sfântul Duh, ca și cum s-ar presupune o prioritate;
- Persoanele fiind veșnice, deci în afară de timp, nu se poate cugeta nici început, nici sfârșit, de unde rezultă că Fiul Se naște mereu și că Sfântul Duh purcede mereu.

Aceste antinomii depășesc puterea omenească de înțelegere. Trebuie reținut însă că ele se datorează bogăției și complexității necuprinse a adevărului de credință, adevăr pe care mintea omenească, mărginită în cunoaștere, nu-l poate pătrunde și cuprinde deodată și în întregime.

Dogmele în sine, și deci și dogma Sfintei Treimi, nu au la temelie nici o contradicție reală, contradicția apărând numai din punct de vedere omenesc.

Text biblic: Noi „**acum vedem ca prin oglindă nedeslușit**”, abia în viața cealaltă vom vedea față către față (I Cor. 3. 12).

RAPORTUL DINTRE PERSOANELE SFINTEI TREIMI

Acest raport poate fi înfățișat după mai multe aspecte:

- - al dumnezeirii Persoanelor;
- - al distincțiilor dintre ele;
- - al comuniunii intratreimice;
- - al întrepătrunderii Persoanelor;
- - al lucrărilor dumnezeiești atribuite uneori întregii Sfintei Treimi, alteori uneia dintre Persoane.

Dumnezeirea Tatălui, necontestată de nimeni dintre cei ce cred, El fiind: „**atotțiitorul, făcătorul cerului și al pământului; văzutelor tuturor și nevăzutelor**”.

Dumnezeirea Fiului e afirmată în multe locuri în Sfânta Scriptură. „**Fiul Meu ești Tu, Eu astăzi Te-am născut**” (Psalmul 2. 6), sau „**Din pântec mai înainte de luceafăr, Te-am născut**” (Psalmul 109. 3); sau **Hristos este: „Fiul lui Dumnezeu Celui viu**” (Matei 16. 16).

Sfânta Tradiție mărturisește și ea dumnezeirea Fiului, condamnând ereziile antitrinitare.

Dumnezeirea Sfântului Duh este și ea afirmată cu claritate **Duhul Sfânt este „Mângâietorul... Duhul adevărului, Care de la Tatăl purcede”** (Ioan 15. 26).

Sfânta Tradiție, de asemenea, dă mărturii în acest sens.

În ceea ce privește comuniunea **intra-treimică**, potrivit căreia Tatăl este și rămâne în Fiul și în Sfântul Duh, Fiul este în Tatăl și în Duhul Sfânt, Duhul Sfânt este în Tatăl și în Fiul. Această **împreună-existență**, teologia o numește **perihoreză**, care înseamnă înconjurare reciprocă, sau întrepătrundere reciprocă.

PERIHOREZĂ ȘI APROPRIERE

Perihoreza exprimă atât unitatea, cât și trinitatea lui Dumnezeu.

Modul de existență perihoretic își are temeiul în faptul că una din Persoane, Tatăl; **împărtășește veșnic celorlalte două întreaga Sa Ființă, Fiului prin naștere și Duhului Sfânt prin purcedere, fără ca El să rămână fără integritatea Ființei.**

Un alt aspect al raportului dintre Persoanele Sfintei Treimi este cel al **aproprierii**, numire care se referă la faptul că, uneori, se atribuie unei persoane divine o însușire externă care aparține real și celorlalte două, dar este afirmată ca și cum i-ar fi proprie celei Căreia i se atribuie.

Dacă, de exemplu, **se atribuie Tatălui puterea, Fiului adevărul, Sfântului Duh harul**, nu înseamnă că numai Tatăl este puterea, numai Fiul adevărul și numai Duhul Sfânt harul, ci toate acestea sunt comune Persoanelor dumnezeiești.

În ce privește numirile date Persoanelor divine: **Tatălui I se atribuie numele de Dumnezeu, Fiului numele de Domn și Duhului Sfânt de Duh**, fără ca prin acestea să fie despărțiți și nici amestecați.

Capitolul V

CREAREA LUMII NEVĂZUTE

ORIGINEA ÎNGERILOR, NATURA, FUNCȚIA ȘI IERARHIA ÎNGERILOR. ÎNGERII RĂI.

Prin lumea nevăzută sau spirituală se înțelege lumea îngerilor. Cuvântul înger (**anghelos**), înseamnă: **sol, crainic, trimis, vestitor**.

În înțelesul propriu, îngerii sunt ființe spirituale, personale, mărginite, dar superioare oamenilor, create de Dumnezeu, spre a-I fi „**duhuri slujitoare**”, adică trimiși către oameni spre a le vesti voia Sa.

Despre existența lor se vorbește în Vechiul Testament și în Noul Testament, ca și în Sfânta Tradiție.

În Sfânta Scriptură, ca și în scrierile Sfinților Părinți se vorbește atât despre îngeri în general, cât și despre unele cete îngerești, ori despre anumiți îngeri pe care Dumnezeu i-a trimis ca mesageri ai Săi către oameni.

Existența lor a fost tăgăduită încă din vechime de saducheii (Fapte 23. 8), iar în timpurile mai noi de raționaliști, materialști, etc.

Afirmația unora că iudeii au împrumutat credința în îngeri de la perși, în timpul robiei babilonice, este eronată, deoarece în cărțile lui Moise se vorbește despre îngeri ca ființe reale, înaintea căderii în această robie.

ORIGINEA ÎNGERILOR

Împotriva concepțiilor unor gnostici care susțineau că îngerii sunt emanații din Dumnezeu, sau a altora care afirmă că sunt creați de Dumnezeu din materie, Biserica a învățat totdeauna că îngerii, asemenea întregii creaturi, au fost creați de Dumnezeu din nimic.

Plecând de la cuvintele „**La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul**” (Facere 1. 1), unii dintre Sfinții Părinți spun, că prin cer -în opoziție cu pământul- trebuie să înțelegem universal în totalitatea lui, deci întreaga creatură în afară de pământ; alții însă afirmă că prin „**cer**”, se înțelege lumea îngerilor, adică locuitorii cerului, spre deosebire de oameni, locuitorii pământului.

În ceea ce privește timpul creării lor, bazați pe Sfânta Scriptură, Sfinții Părinți, în majoritatea lor au convingerea că ei au fost creați de Dumnezeu

înaintea lumii văzute: „**Când s-au făcut stelele lăudatu-M-au cu glas mare toți îngerii Mei**” (Iov 38. 7).

Spre a argumenta că lumea spirituală a fost creată înaintea celei materiale, Sfântul Ioan Damaschin, afirma că: „**Se și cădea să fie făcută mai întâi firea rațională, după aceea cea simțuală și la urmă cea mixtă, adică omul**”.

NATURA ȘI FUNCȚIA ÎNGERILOR

Îngerii sunt ființe de natură spirituală. Acest fapt îl arată Sfânta Scriptură atât în mod direct cât și indirect: „**Cel ce faci pe îngerii Tăi dhuri**” (Psalmul 103. 4), iar Sf. Apostol Pavel, vorbind despre îngeri, zice: „**Au nu toți sunt dhuri slujitoare, trimise spre slujire, pentru cei ce au să moștenească mântuirea ?**” (Evrei 1. 14).

În privința însușirilor, ei au rațiune, simțire și voință, despre ei spunându-se că:

- văd fața lui Dumnezeu: „**Căci zic vouă că îngerii din ceruri văd pururea fața Tatălui Meu**” (Matei 18. 10);
- împlinesc voia Tatălui ceresc;
- dau preamărire lui Dumnezeu;
- primesc descoperiri cu privire la iconomia tainei celei din veac ascunse în Dumnezeu;
- grăiesc către oameni și îi învață;
- se bucură pentru întoarcerea păcătoșilor.

În comparație cu oamenii, îngerii sunt ființe superioare, atât ca putere cât și ca virtute.

Fiind ființe spirituale, ei sunt nemuritori, n-au trebuință de hrană, n-au gen și nu sunt supuși ispitelor și slăbiciunilor omenești.

Cu toate acestea ei sunt ființe mărginite, deoarece sunt creaturi. Ei nu au însușirea atotprezenței sau atotștinței.

NUMĂRUL ȘI IERARHIA ÎNGERILOR

Referindu-se la numărul îngerilor, Sfânta Scriptură folosește diferite denumiri spre a arăta mulțimea lor: **legiuni, tabere, zeci de mii, oștirea lui Dumnezeu**, toate acestea arătând că numărul lor e foarte mare.

Nu toți îngerii sunt egali între ei. În funcție de însușirile cu care au fost înzestrați de Dumnezeu, ei sunt de mai multe categorii.

După Sfânta Scriptură și după cele cuprinse în opera Sfântului Dionisie Aeropagitul, îngerii se împart în nouă cete, grupați în trei triade sau clase, în ordinea lor ierarhică:

- 1) **Scaunele, Heruvimii, Serafimii;**
- 2) **Domniile, Stăpâniile, Puterile;**
- 3) **Începătoriile, Arhanghelii, Îngerii.**

În această ordine, cetele îngeresti stau în jurul tronului ceresc, cei din prima triadă fiind pe cel mai înalt plan.

ÎNGERII RĂI

Răzvrătindu-se împotriva lui Dumnezeu, o parte din îngeri au fost izgoniți din cer, ajungând îngeri răi sau diavoli.

Numele de îngeri răi li s-a dat deoarece, ei nu voiesc și nu fac niciodată binele, ci numai răul.

Ei sunt ființe personale și reale, ca și îngerii buni.

Diavolul nu este deci o iluzie, cum afirmă unii, ci are o existență reală.

Sfânta Scriptură vorbește foarte des de acțiunea răufăcătoare a diavolului.

Nu se știe când au căzut îngerii răi din starea lor originală, dar este de presupus că nu îndată după crearea lor.

Numărul diavolilor este și el foarte mare, deoarece Sfânta Scriptură vorbește despre o împărăție a diavolului (Matei 12. 26).

Ca și la îngerii buni, și între ei există deosebiri de trepte.

Cu toate că diavolul poate ispiti pe orice om, fiind tot creatură, puterea lui e mărginită, și de aceea el nu poate sili sau constrânge pe om la păcat, dacă acesta se înarmează împotriva uneltirilor lui (Efeseni 6. 11-17).

Dumnezeu îngăduie ispitele diavolului cu scopul de a ne fortifica în lupta împotriva răului și de a ne întări în stăruința în bine: **„Fericit bărbatul care rabdă ispita, căci lămurit făcându-se, va lua cununa vieții, pe care Domnul a făgăduit-o celor ce-L iubesc pe Dânsul”** (Iacov 1. 12).

Capitolul VI

CREAREA OMULUI

NEMURIREA SUFLETULUI, FUNCȚIILE ȘI SPIRITUALITATEA LUI. TEORII CU PRIVIRE LA ORIGINEA ȘI TRANSMITEREA SUFLETULUI

Omul este ultima și cea mai de seamă dintre creaturile pământești, el este încheierea și coroana creației.

După natura lui dublă, trup material și suflet spiritual, el aparține și lumii materiale și celei spirituale, aflându-se la întretăierea dintre ele și constituind o împreunare a acestora, o „**lume mică**” (**microcosmos**), „**chip al lumii celei mari**” (**macrocosm**).

ORIGINEA OMULUI

Ca și toate făpturile, omul își are originea la Dumnezeu, dar în timp ce celelalte făpturi apar prin simpla exprimare a voinței divine „**să fie**”, omul este creat după sfat dumnezeiesc și prin lucrare directă, nemijlocită a lui Dumnezeu Însuși „**Și a zis Dumnezeu: Să-l facem pe om după chipul și după asemănarea noastră...**” (Facere 1. 26).

Iar lucrarea creatoare directă și grija deosebită a Creatorului este exprimată astfel: „**Atunci luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, l-a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie... Și a zis Domnul Dumnezeu: Nu e bine să fie omul singur: să-i facem ajutor potrivit pentru el... Atunci a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; și dacă a adormit, a luat una din coastele lui și a plinit locul cu carne; iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie și a adus-o la Adam**” (Facere 2. 7; 18; 21-22).

Faptul că omul a fost creat în urma celorlalte făpturi, se explică prin înțelepciunea planului dumnezeiesc; omul reprezentând încununarea creaturilor și punctul de întâlnire a celor două lumi: spirituală și materială.

NATURA OMULUI

Omul e constituit din două elemente deosebite: unul material și altul spiritual, trup și suflet. Trupul este luat din pământ, deci este materie și

este muritor. Sufletul este creat de Dumnezeu și este nemuritor. Prin trup stă în legătură cu tot ce este pământesc, prin suflet stă în legătură cu Dumnezeu și cu lumea spirituală.

Concepția sau învățătura Bisericii despre cele două elemente componente ale naturii omului se numește **dihotomism sau dualism antropologic** și se întemeiază pe Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.

Cu toate acestea, unii eretici, precum **apolinariștii**, interpretând greșit unele texte ale Sf. Apostol Pavel, susțin că omul este alcătuit din trei elemente și anume: trup, suflet și duh, creând astfel concepția trihotomistă, concepție străină și inacceptabilă a Bisericii noastre.

OMUL CA PROTOPĂRINTE

Pe temeiul Revelației, Biserica învață că întreg neamul omenesc descinde din unica pereche a primilor oameni, Adam și Eva, protopărinții neamului omenesc, singurii creați nemijlocit de Dumnezeu.

Astfel, descinzând din aceeași strămoși, ca urmare a binecuvântării date de Dumnezeu primilor oameni: „**Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul**” (Facere 1. 28), întreaga omenire formează o unitate de origine și ființială.

Adam este „**părintele neamului omenesc**” (Solomon 10. 1), iar Eva, „**Mama tuturor celor vii**” (Facere 3. 20), „**Și din ei a răsărit neamul omenesc**” (Tobie 8. 6).

Învățătura creștină e astfel **monogenistă**, afirmând că Dumnezeu „**A făcut dintr-un sânge tot neamul omenesc, ca să locuiască peste toată fața pământului**” (Fapte 17. 26).

FUNCȚIILE ȘI SPIRITUALITATEA SUFLETULUI

După învățătura creștină, sufletul este o substanță reală, vie, imaterială și nemuritoare. Sufletul străbate trupul material și este legat de el, dar transcende și depășește materialitatea trupului. Prin suflet, omul capătă o valoare inestimabilă.

El este „**cineva**”, nu numai „**ceva**”. Prin suflet el se manifestă ca „**cineva**” conștient și unic. Și această unicitate îl arată pe om ca durând o veșnicie.

De aceea, substratul spiritual, adică sufletul omului, nu-l putem defini în esența lui, ci îl putem doar descrie în manifestările lui, ca fapt esențial, care face pe om unic și de neînlocuit.

Existența și realitatea sufletului

Sfânta Scriptură ne vorbește despre toate notele esențiale ale sufletului și anume: „**Sufletul este real și superior trupului, El nu poate fi ucis odată cu trupul**” (Matei 10. 28).

Sufletul este imaterial și de aceea este nemuritor, având notele fundamentale ale spiritului: **mintea, simțirea, voința liberă.**

Că sufletul este **înzestrat cu rațiune** se vede din aceea că, după creare, omul a fost așezat de Dumnezeu ca stăpân al pământului și al făpturilor de pe el. Mintea îl ajută să distingă binele de rău.

Simțirea e o altă facultate a sufletului. Omul simte că trăiește el însuși, singur sau împreună cu alții, se simte legat de ce e frumos, adevărat și bun. Simțirea e facultatea de a percepe și cunoaște lucrurile materiale.

Sunt cinci simțuri: **al văzului, al auzului, al mirosului, al gustului și al pipăitului.**

Prin simțire omul ia cunoștință de prezența obiectivă a lucrurilor, a viețuitoarelor și a semenilor săi formulând cu ajutorul minții o anumită atitudine față de tot ce-l înconjoară.

Voința - este cea de-a treia facultate a sufletului, pe care omul o are încă de la crearea sa și o folosește spre a se îndrepta spre ceea ce mintea și simțirea sa îi arată demne de a fi de urmat. Omul este ființă spirituală în trup.

Omul se ridică deasupra făpturilor nu numai prin sufletul său, ci și prin trupul său, căci și acesta a fost creat printr-un act special și direct al lui Dumnezeu (Facere 2. 7) ca să fie purtătorul și organul vieții spirituale.

În raport cu sufletul, dar inferior lui, trupul nu este un reflex sau o umbră a sufletului, ci e elementul esențial al naturii omenești.

Trupul - este adaptat continuu sufletului, participă prin aceasta la viața spiritului, depășind planul biologic și fizico-chimic.

Fiecare om își are sufletul și trupul său și fiecare dintre noi este o existență personală și unică, nerepetată și nerepetabilă.

Nemurirea - sufletului și spiritualitatea lui constituie unul din elementele esențiale ale vieții creștine.

Aceasta înseamnă că sufletul nu se descompune, nu moare, că după despărțirea de trup continuă să-și trăiască viața proprie dincolo, într-o altă lume și pe un alt plan de existență, păstrându-și identitatea.

Concluzie: Moartea nimicește numai trupul material, sufletul fiind imaterial, e nemuritor ca și existența lui Dumnezeu, existența sufletului e mărturisită clar în Revelație, dar ea se întemeiază și pe o serie de argumente raționale:

1) **Argumentul ontologic** pornește de la natura sau ființa sufletului. Sufletul, în **argumentarea ontologică**, nu poate fi preexistent sau veșnic cum consideră Platon. Sufletul nu poate fi considerat ca un principiu absolut. Nemurirea lui nu e egală cu cea a lui Dumnezeu. Sufletul e creat de Dumnezeu cu capacitatea de a fi nemuritor, nu este deci preexistent și nici absolut ca Dumnezeu;

2) **Argumentul teleologic** pornește de la aspirațiile infinite ale sufletului omenesc, care atestă natura nemuritoare a sufletului. Aceste aspirații, care rămân aici mereu neîmplinite, vor fi împlinite și satisfăcute deplin dincolo, în viața de comuniune cu Dumnezeu și a sfinților laolaltă;

3) **Argumentul moral** pornește de la existența și necesitatea respectării ordinii morale, care există real și se manifestă universal în conștiința umană. Acest lucru postulează nemurirea sufletului și existența unei alte vieți, în care faptele omului vor fi răsplătite după dreptate;

4) **Argumentul istoric** se bazează pe credința universală în nemurirea sufletului. După cum întâlnim credința în Dumnezeu la toate popoarele, tot așa și credința în nemurirea sufletului în care credeau chiar strămoșii noștrii geții și dacii numiți „nemuritori”;

5) **Argumentul teologic** arată că învățătura despre nemurirea sufletului este o învățătură de credință și nu una filozofică. Nemurirea sufletului nu se întemeiază pe o indestructibilitate pe care ar avea-o sufletul în sine, fără voia lui Dumnezeu, ci pe credința că Dumnezeu ține ca sufletul să fie nemuritor.

TEORII CU PRIVIRE LA ORIGINEA ȘI TRANSMITEREA SUFLETULUI

Referitor la originea trupului nu s-a ivit nici o controversă, întrucât e evidentă proveniența din părinți.

Referitor la sufletul urmașilor lui Adam, au apărut trei teorii: **preexistențialismul, traducianismul, creaționismul.**

După **teoria preexistențialistă**, emisă de Origen, sufletele au fost create toate deodată, la începutul creației lumii și păcătuind ele în acea stare, au fost puse în trupuri, ca pedeapsă în vederea curățirii prin suferință în trup.

Această teorie a fost condamnată la Sinodul V ecumenic, întrucât contrazice atât Revelația, cât și experiența omenească. Căci sufletul primilor oameni a fost creat odată cu trupul (Facere 2. 7), păcatul s-a săvârșit după crearea trupului, iar oamenii înainte de nașterea lor, nu făc nici bine, nici rău.

Traducianismul susținut de Tertulian, încearcă să explice originea sufletelor prin asemănare cu originea trupurilor, anume că sufletele urmașilor provin din sufletele părinților, ca și trupurile sau ca răsadurile din sămânța plantelor.

Traducianismul susține că se întemeiază pe **texte biblice**, ca binecuvântarea paradisiacă: „**Creșteți și vă înmulțiți**” (Facere 1. 28), lui Adam „**I s-a născut un fiu după asemănarea sa și chipul său**” (Facere 5. 3). Traducianismul ar mai avea și avantajul de a explica transmiterea păcatului strămoșesc prin proveniența sufletului urmașilor din cel al înaintașilor.

Cu toate acestea, **traducianismul** rămâne fără temeii, pentru că:

- **În primul rând**, contrazice ființa sufletului, care datorită spiritualității și simplității sale nu se poate împărți și desface din alt suflet;
- **În al doilea rând**, întrucât spiritele (**îngerii**) nu se înmulțesc, sufletul nu se poate forma din sufletul părinților;
- **În al treilea rând**, dacă păcatul strămoșesc ar trece de la părinți la copii prin naștere, atunci copii ar moșteni și păcatele personale ale părinților.

Dar, cu toate aceste slăbiciuni, traducianismul are și o parte pozitivă, prin susținerea că la nașterea fiecărei noi ființe omenești, în întregimea ei participă și înaintașii, în măsura orânduirii dumnezești care nu ne este revelată întru totul.

Creacionismul susținut de majoritatea Sfinților Părinți și dominant în Biserică, învață că sufletul este de la Dumnezeu prin creație nemijlocită, dat atunci când se formează trupul și este în stare să-l primească.

Temeiul scripturistic al **creacionismului** este puternic: Sufletul se va întoarce „**La Dumnezeu Care l-a dat**” (Ecleziastic 12. 7); El este „**Părintele sufletelor**” (Evrei 12. 9) și El dă „**Și duh și viață tuturor**” (II Marcu 7. 23).

Dar și creacionismul întâmpină dificultăți, mai mare fiind cea referitoare la transmiterea păcatului strămoșesc.

Căci, dacă sediul păcatului este în trup, cum afirmă teoria și din trup trece în sufletul creat, orice posibilitate de înțelegere dispare.

De aceea, și teoria creacionismului numai în parte este mulțumitoare.

Și întrucât creația sufletelor depășește experiența și înțelegerea omenească, ea rămâne o taină cunoscută numai de Dumnezeu cunoscută.

Dumnezeu creează sufletele mijlocit, din sufletul părinților, nu nemijlocit, din nimic.

Cu privire la timpul creării sufletelor, declarația Mărturisirii Ortodoxe (1. 28), că „**Sufletul se dă atunci când se formează trupul și este în stare de a-l primi**”, adică: **la concepție, la procreație sau zămislire**, este în acord cu ansamblul învățaturii creștine.

Capitolul VII

STAREA ORIGINARĂ A OMULUI. CĂDEREA OMULUI ÎN PĂCAT

ORIGINEA ȘI FIINȚA PĂCATULUI STRĂMOȘESC. TEORII. URMĂRILE PĂCATULUI STRĂMOȘESC

Starea originară, primordială a omului, a fost una de perfecțiune și fericire. Demnitatea deosebită a omului constă în aceea că a fost creat după „**Chipul și mărirea lui Dumnezeu**” (I Corinteni 11. 7).

În ce privește exprimarea „**După chipul și asemănarea lui Dumnezeu**”, Sfinții Părinți au dat explicarea cuvenită.

Chipul lui Dumnezeu nu se referă la trup, pentru că Dumnezeu nu are trup, totuși chipul nu-i cu totul străin de trup, întrucât trupul participă la puterea sufletului prin formă, poziție și posibilitate de exprimare a stărilor sufletești.

Duh fiind Dumnezeu, chipul Lui se referă la natura spirituală a omului: **rațiune, voință, sentiment**, întrucât toate tind spre Dumnezeu.

Concluzie: **Chipul lui Dumnezeu în om este înclinația acestuia spre Dumnezeu, cuprinzându-se aici și consecința înclinării, anume: stăpânirea asupra lumii materiale** (Facere 1. 28).

Asemănarea lui Dumnezeu se referă la scopul către care tinde omul în dezvoltarea și perfecționarea lui morală.

Punctul de plecare spre asemănare este chipul; acesta conținând înclinarea spre Dumnezeu.

Asemănarea este astfel, starea de sfințenie și dreptate, câștigată prin practica virtuții și ajutorul haric. Teologic vorbind, chipul e asemănarea în potență, iar asemănarea chipul în realitate.

Deosebirea între chipul și asemănarea lui Dumnezeu în om se bazează chiar pe Sfânta Scriptură. Înainte de a-l crea pe om, Dumnezeu zice: „**Să facem om după chipul și asemănarea noastră**”, iar după creare, Sfânta Scriptură spune: „**Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său**” (Facere 1. 26-27), fără să adauge „**și după asemănare**”. Explicația este că, la creație asemănarea e numai în potență.

În starea primordială, așadar cea dinainte de păcat, chipul lui Dumnezeu în om era perfect. Cunoașterea omului, rațiunea, era luminată, sănătoasă, fără rătăcire.

Trupul omului era perfect sănătos, lipsit de suferințe și boli, acestea fiind urmări ale păcatului.

Mai mult, omul era nemuritor și după trup: „**Căci Dumnezeu n-a făcut moartea...**” (Înțelepciunea lui Solomon 1. 13). În starea primordială, nimic nu-i lipsea omului.

Omul se găsea în plină armonie și cu sine și cu Dumnezeu, și cu natura externă. Era, desigur, vorba de o perfecțiune relativă.

Curăția protopărinților încă nu era sfințenia și dreptatea desăvârșită, fiindcă acestea se desăvârșesc prin exercițiu și încercare. Ei erau doar pe calea desăvârșirii.

Tot așa cu privire la trup, nestrăicaciunea și nemurirea nu înseamnă nemurire din fire, ci doar posibilitatea de nemurire condiționată de atingerea perfecțiunii virtuții și de primirea harului vieții, reprezentat atunci prin pomul vieții, de care, după cădere, omul a fost îndepărtat.

CĂDEREA OMULUI ÎN PĂCAT

Se numește păcat strămoșesc starea de reală păcătoșenie a naturii omenești căzute, cu care se naște fiecare om ca urmaș natural al lui Adam.

A) Originea păcatului strămoșesc

Se află în neascultarea protopărinților noștri, Adam și Eva, care, ispitiți de diavol, nesocotesc voința divină, călcând porunca lui Dumnezeu de a nu mânca dintr-un anumit pom.

Istoria biblică a căderii protopărinților cuprinsă în capitolul III al Facerii arată cum șarpele, chipul diavolului, reușește să o înșele pe Eva și s-o convingă să mănânce din pomul oprit.

Adam, la îndemnul Evei, cade și el în păcat. Apare imediat conștiința vinovăției.

Omul, nedând însă semn de căință și de dorința de reîntoarcere, rămâne pe calea păcatului, cu toate consecințele acestuia.

Urmează: blestemul șarpelui, pedepsirea omului, prima vestire a mântuirii și dictarea pedepsei.

Referatul biblic despre cădere ca și cel despre creație, are caracter istoric.

Orice explicație alegorică se exclude „**Cei doi pomi din Eden sunt adevărați, reali, iar șarpele amăgitor este diavolul**”.

„**Acela, dintru început a fost ucigător de oameni**” (Ioan 8. 44).

Mai întâi a păcătuit Eva, dar gravitatea păcatului apare prin căderea lui Adam, el fiind capul omenirii; păcatul însă nu este împărțit, el rămânând unul și același.

B) Ființa păcatului strămoșesc

Constă în nesupunere și neascultare, neîncredere și nerecunoștință, toate acestea având la bază mândria, principiul propriu al păcatului: „**Începutul păcatului este trufia, și cel care stăruiește în ea este ca și când i-ar ploua urâciune**” (Înțelepciunea lui Isus Sirah 10. 13). Ființa păcatului strămoșesc ni se lămurește dacă avem în vedere următoarele aspecte:

- **material;**
- **formal;**
- **pedeapsă.**

1) Aspectul material – după conținut, păcatul constă în pierderea nevinovăției primordiale, ieșirea din comuniunea cu Dumnezeu, retragerea harului divin, alterarea chipului lui Dumnezeu în om;

2) Aspectul formal – potrivit căruia vina așează fapta păcătoasă în fața dreptății dumnezeiești, făcându-l răspunzător pe călcătorul de lege. Imputarea pentru păcat, la Adam este directă, iar la urmașii lui este indirectă.

Teorii privind transmiterea păcatului strămoșesc

Data fiind importanța acestei dogme, s-au formulat diverse teorii, cu scopul de a găsi explicație cu privire la transmiterea păcatului strămoșesc.

- 1) **Teoria imputațiunii externe**, după care urmașii sunt vinovați prin simplul fapt că descind din Adam, ei având o vinovăție externă. Această teorie n-are nici un temei în Sfânta Scriptură, nici în Sfânta Tradiție, căci în urmași păcatul nu-i numai imputat, ci e real, după cum și mântuirea e reală.
- 2) **Teoria omului universal (naturalistă)** consideră pe Adam ca om universal, care concentrază în sine întreaga natură umană. Are ca temei textul de la Romani 5, 12. Neajunsurile acestei teorii sunt: Textul de la Romani 5, 12 spune că „**Printr-un singur om a intrat păcatul în lume**”, fără a spune ceva de modul transmiterii lui.

- 3) **Teoria păcatului naturii** susține că vina păcatului strămoșesc se moștenește, deoarece acesta este cuprinsă în natura moștenită. Desigur, lipsa de temeii ar consta în aceea că, nimeni nu poate înțelege cum descendența după natură ar cuprinde și libertatea morală personală.
- 4) **Teoria aligațiunii**, inventează o hotărâre a lui Dumnezeu, conform căreia s-ar fi stabilit o legătură morală între voința lui Adam și voința urmașilor lui și astfel, dacă Adam a călcat porunca, au călcat-o toți urmașii lui.
- 5) În legătură cu **aspectul de pedeapsă** trebuie subliniat și reținut că e firesc ca pedeapsa să urmeze păcatului.

Astfel, pedepsele se manifestă în mai multe feluri:

- **în suflet**, prin sentimentul vinovăției și muștrării de conștiință;
- **în viața externă**, prin greutăți și suferințe atât sub aspect material, cât și social.

Pedeapsa cea mare este însă moartea: „**Plata păcatului este moartea**” (Romani 6. 23), care este de trei feluri:

- **trupească** - se actualizează în om ca pedeapsă pentru păcat - moartea fizică;
- **sufletească** - este ruperea legăturii harice între om și Dumnezeu și intrarea în robia păcatului;
- **veșnică** - este despărțirea veșnică de Dumnezeu, neputința de a mai intra în împărăția lui Dumnezeu.

C) **Urmările păcatului strămoșesc cuprinde:**

- a) stricarea armoniei omului cu Dumnezeu;
- b) cu sine însuși;
- c) cu natura înconjurătoare.

Ele sunt deci **cu privire la: suflet, trup, condițiile de viață.**

1). **Urmările cu privire la suflet:**

- pierderea nevinovăției și sfințeniei originare, pierderea harului divin și intrarea în **moartea sufletească**, care înseamnă ruperea de izvorul vieții duhovnicești și neputința de a mai face fapte vrednice de mântuire;
- stricăciunea interioară și întunecarea rațiunii, pervertirea inimii și slăbirea voinței, alterarea chipului lui Dumnezeu în om. Prin aceasta, se pierde armonia originală dintre trup și suflet.

De reținut: Că alterarea chipului lui Dumnezeu nu înseamnă distrugerea lui sau desființarea, ci doar umbrirea lui.

2). Cu privire la trup, păcatul a adus: slăbiciuni și neputințe, lipsuri și suferințe, inclusiv moartea fizică. Moartea i-a devenit naturală omului, prin păcat.

Însăși nașterea de fii, va fi „Întru dureri”, indiciu că „**Păcatul a venit prin femeie**” (I Timotei 2. 14).

3). Cu privire la condițiile externe, păcatul le-a îngreunat, pentru om urmând: izgonirea din Rai, blestemarea pământului și restrângerea stăpânirii omului asupra naturii.

Capitolul VIII

DUMNEZEU MÂNTUITORUL PREGĂTIREA OMENIRII PENTRU VENIREA MÂNTUITORULUI ȘI PROROCIRI DIN VECHIUL TESTAMENT

I. PERSOANA MÂNTUITORULUI ÎN RAPORT CU SFÂNTA TREIME

Dumnezeu, fiind unul în Ființă, dar întreit în Persoane: **Tatăl, Fiul și Sfântul Duh**. Fiul lui Dumnezeu, Logosul divin este Dumnezeu adevărat, asemenea Tatălui și Duhului Sfânt. El și-a primit natura sau Ființa prin naștere, mai înainte de toți vecii, din Tatăl, precum Duhul Sfânt și-a primit-o prin purcedere.

În Sfânta Scriptură găsim numeroase dovezi despre dumnezeirea Fiului după Întrupare, când El poartă îndeosebi numele de Iisus Hristos.

Una din dovezi o dă Însuși Tatăl la Botezul Domnului: „**Acesta este Fiul Meu Cel iubit, întru Care bine am voit**” (Matei 3. 17), sau mărturia Sa în fața lui Caiafa: „**Tu ai zis**” (Matei 26. 64); sau mărturia lui Petru, în numele Apostolilor: „**Tu ești Hristos Fiul lui Dumnezeu Celui viu**” (Matei 16. 16).

Mântuitorul este deci recunoscut ca Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu adevărat.

Sunt multe alte texte în care I se atribuie natură și însușiri dumnezeiești; altele care afirmă că este consubstanțial cu Tatăl; că în El locuiește trupește „**deplinătatea dumnezeirii**” (Coloseni 2. 9), că I se cuvine adorarea dumnezeiască.

Sunt și alte texte din care s-ar putea deduce că Fiul nu e egal cu Tatăl. Acestea se referă însă la Firea umană a lui Iisus, care e inferioară firii Tatălui.

Dumnezeirea Fiului e mărturisită constant și de Sfânta Tradiție chiar și înainte de sinodul I ecumenic, în simbolurile de credință mai vechi, precum „**simbolul apostolic**”, cel al lui Grigorie Taumaturgul, precum și de practica generală a Bisericii.

În concluzie, se poate deci constata că: În raportul cu Sfânta Treime, Persoana Mântuitorului e înfățișată în Revelație ca posedând toate

atributele și însușirile care Îl fac egal și consubstanțial cu Tatăl și cu Duhul, El fiind mărturisit ca Fiul lui Dumnezeu, sau Logosul divin, născut din veci din Tatăl, iar ca Mântuitor fiind Fiul lui Dumnezeu Care S-a pogorât din cer „pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire”.

II. PREGĂTIREA OMENIRII PENTRU VENIREA MÂNTUITORULUI

Potrivit planului divin de mântuire, omenirea trebuie pregătită un timp mai îndelungat pentru venirea Mântuitorului, pentru ca ea, ajungând la conștiința păcătoșeniei și a decăderii, să deosebească sosirea Acestuia.

Această pregătire s-a făcut pe două căi: **una pozitivă și alta negativă.**

Cea pozitivă, s-a făcut prin Revelația supranaturală, prin care li s-a descoperit oamenilor din timp că le va veni un Izbăvitor.

Cea negativă, datorită greutăților, necazurilor îndurate, oamenii au dorit un mântuitor. Pregătirea a durat mii de ani, ea începând încă de la căderea în păcat a protopărinților noștrii, aceasta fiind cea dintâi veste bună (**Protoevanghelia**) pe care Dumnezeu o dă cu privire la „**Cel Care va zdrobi capul șarpelui**” (Facere 3. 15).

A continuat cu urmașii lui Adam până la potop, menținându-se ideea că Mântuitorul nu va întârzia să vină.

Odată cu hotărârea divină de alegere a unui popor din Avraam, ca urmare a înmulțirii fărădelegilor între oameni și a căderii în idolatrie, pregătirea omenirii se va face pe două căi: pe cea a poporului evreu și pe cea a popoarelor păgâne.

Pregătirea poporului ales, adică a iudeilor s-a făcut într-un mod cu totul special, atât **sub aspect pozitiv, cât și negativ.**

Sub aspect pozitiv, ea s-a făcut prin întărirea făgăduințelor lui Dumnezeu despre trimiterea unui răscumpărător lui Avraam, Isaac și Iacov, prin promisiunile făcute fiecăruia: „**Întru sămânța ta se vor binecuvânta toate neamurile pământului**” (Facere 22. 18).

Iacob pe patul de moarte, a putut prezice chiar timpul venirii Răscumpărătorului, precum și seminția din care se va naște (**a lui Iuda**). Însuși Moise a profetizat că El va fi prooroc. Dar conștiința venirii Mântuitorului se menține mai vie la poporul evreu îndeosebi prin profetiile mesianice, care va constitui un alt subcapitol.

În sens negativ, poporul iudeu a fost pregătit prin întărirea conștiinței păcătoșeniei și dorința după un izbăvitor care să-i scape din robia

păcatului. Această pregătire s-a făcut îndeosebi prin legea ceremonială a lui Moise, ale cărei jertfe, spălări și curățiri prefigurau jertfa izbăvitoare a Mântuitorului și curățirea păcatelor prin pocăință.

Pregătirea popoarelor păgâne s-a făcut mai întâi prin legea morală naturală, manifestată în conștiință, pe care nici păgânii n-o pierduseră, precum și prin înclinația lor spre adevăr și bine.

Totodată și lor, prin experiența religioasă și morală, li s-a întărit sentimentul vinovăției, al părăsirii lor de către Dumnezeu, din toate rezultând nevoia și dorința după un ajutor dumnezeiesc. Apoi universalitatea jertfelor la popoarele păgâne dovedește conștiința ispășirii. Cercetând miturile și legendele păgâne, desprindem credința lor într-un păcat săvârșit de strămoși, datorită căruia întreaga omenire se află în suferință, ca și nădejdea venirii unui izbăvitor.

Pe de altă parte, unii dintre păgâni au putut cunoaște profețiile mesianice de la iudei din traducea în limba greacă a Vechiului Testament (**Septuaginta**).

Dar, majoritatea popoarelor păgâne au păstrat unele elemente din Revelația primordială, concretizate în legende și mituri prin care s-a menținut nădejdea venirii unui Izbăvitor.

Astfel, **la vechii perși** era credința că la sfârșitul fiecărei perioade de 3000 de ani, va veni pe lume un trimis al zeului bun pentru a scăpa lumea de rău Angromainius.

La hinduși, există credința că înțeleptul Krișna, a venit în lume ca să zdrobească capul șarpelui Calua, dușmanul oamenilor.

La mexicani se găsește de asemenea credința în venirea unui reformator religios, care să înlocuiască jertfele umane.

Într-un mit egiptean, zeul bun, Horus, biruiește zeul rău, Tifon, care are chip de șarpe.

La greci, eroul Prometeu, primește din partea zeului Hermes, următoarele cuvinte de mângâiere „**Nu mai aștepta sfârșitul chinurilor, până nu se va arăta unul din zei care să ia asupra-și chinurile tale**”. **La popoarele păgâne** culte (**greci și romani**) s-a păstrat și ideea Logosului divin (**Socrate, Platon și stoicii**).

Pe de altă parte, însăși venirea magilor de la Răsărit, la Betleem, la nașterea lui Iisus, dovedește că și popoarele Orientului așteptau venirea unui mântuitor.

Sfânta Scriptură cuprinde indicii din care se poate deduce că toate popoarele au fost pregătite pentru venirea Mântuitorului: „**Adevărat grăiesc vouă: la nimeni, în Israel, n-am găsit atâta credință. Și zic**

vouă că mulți de la răsărit și de la apus vor veni și vor sta la masă cu Avraam, cu Isaac și cu Iacov în împărăția cerurilor” (Matei 8. 10-11).

CIRI DESPRE VENIREA MÂNTUITORULUI

- Odată cu pedeapsa pronunțată de Dumnezeu asupra protopărinților noștrii, li s-a dat acestora și făgăduința unui Mântuitor (Facere 3. 15). Astfel, începând cu Avraam, părintele poporului ales, Dumnezeu îi spune: **„Întru tine se vor binecuvânta toate neamurile”** (Facere 12. 3).
- Patriarhului Isaac, Dumnezeu îi repetă aceeași profeție cu specificarea că **„sămânța lui se va lăți spre toate punctele cardinale”** (Facere 28. 14).
- Vrăjitorul păgân Valaam, profețește și el, că din poporul ales se va naște Mântuitorul (Numeri 24. 17).
- Însuși Moise afirmă: **„Prooroc din mijlocul tău îți va ridica Domnul”** (Deuteronom 18. 15).
- Numeroase profeții mesianice se află în cartea Psalmilor, în unele din ele făcându-se precizări în amănunt despre viața și Patimile Mântuitorului.

De asemenea, cărțile profetice cuprind numeroase precizări cu privire la Persoana, viața și lucrarea Mântuitorului.

Aceste profeții mesianice cuprind descoperiri cu privire la timpul și locul venirii Domnului (Daniel 9. 24-27); cu privire la nașterea din Fecioară (Isaia 7. 13); cu privire la închinarea magilor (Ps. 71. 10-11); cu privire la întreita slujire (Ps. 109. 4-5); cu privire la Patimile, Moartea și învierea Lui (Ps. 21. 1); cu privire la jertfa euharistică (Maleahi 1. 11); cu privire la a doua venire (Ps. 49. 2); cu privire la intrarea triumfală în Ierusalim (Zaharia 9. 9); la nașterea în Betleemul Iudeii (Miheia 5. 1), etc. Alături de profețiile mesianice, întreaga lege mozaică a poporului iudeu pentru venirea Mântuitorului, ea fiind **„călăuză spre Hristos” (Galateni 3. 24).**

Capitolul IX

ÎNTRUPAREA MÂNTUITORULUI

UNIREA IPOSTATICĂ ȘI URMĂRILE EI. CHENOZA CA STARE DE SMERENIE A MÂNTUITORULUI. EREZII HRISTOLOGICE

Este cu totul sigur că Mântuitorul S-a întrupat „**pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire**” (art. III din Simbolul Credinței). În această privință Sfânta Scriptură ne dă depline lămuriri „**Fiul omului a venit să caute, pe cel pierdut**” (Luca 19. 10); sau „**Căci n-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască, prin El, lumea**” (Ioan 3. 17).

Nicăieri în izvoarele Revelației nu se arată vreo altă cauză a Întrupării, decât căderea omului. Sfânta Tradiție de asemenea ne dă lămuriri că Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat pentru mântuirea oamenilor din robia păcatului și a morții.

După rânduiala divină, Întruparea s-a petrecut la „**plinirea vremii**” (Galateni 4. 4), adică atunci când erau îndeplinite în omenire toate condițiile corespunzătoare și anume:

- Trebuia să treacă o vreme îndelungată pentru ca omenii ca să se convingă de gravitatea păcatului și să dorească un ajutor de sus;
- Trebuia ca decăderea religioasă și morală să se apropie de limită unde „**secură stă la rădăcină**” (Matei 3. 10);
- Trebuia ca venirea Mântuitorului să fie vestită cât mai larg, vestire de care să ia cunoștință întreaga lume, iar mântuirea să fie așteptată;
- Trebuia ca omenirea să aibă timp să-și însușească comorile de învățătură și de har pentru a-L primi pe Mântuitorul;
- Trebuia să se ajungă la apariția unei persoane fără de păcat, anume la Fecioara Maria, din a cărei persoană Fiul lui Dumnezeu întrupându-Se, să-și însușească în propria Sa persoană adevărata natură omenească.

Pe temeiul izvoarelor Revelației, Biserica învață că Iisus Hristos este Dumnezeu-Om, Dumnezeu adevărat și om adevărat, fără de păcat.

I. FIREA MÂNTUITORULUI

În persoana lui Hristos se cuprind două firi: **dumnezeiască și omenească**, adevăr afirmat de Sf. Scriptură și Sfinta Tradiție:

➤ Astfel, în profețiile mesianice din Vechiul Testament, firea dumnezeiască este menționată în locurile în care se spune despre Mesia că e născut din Dumnezeu, iar firea omenească în locurile în care e numit sămânță a femeii, a lui Avraam, Isaac, Iacov și Iesei, odraslă a lui David născut din Fecioară, om (Facere 3. 15).

➤ Mântuitorul Însuși Își atribuie Sieși atât firea dumnezeiască, cât și omenească, numindu-Se Fiu al lui Dumnezeu și Fiul Omului, omniprezent și atotputernic în cer și pe pământ (Ioan 3. 13).

➤ Apostolii și Evangheliștii învață la fel despre cele două firi ale lui Iisus Hristos. Despre firea dumnezeiască se relatează că Tatăl Îl declară pe Hristos, la Botez și la Schimbarea la Față, „**Fiul Său cel iubit**” (Marcu 1. 11).

➤ Biserica a învățat întotdeauna, pe temeiul Revelației, adevărul despre cele două firi ale Mântuitorului, atât în Simbolul Credinței, cât și în definițiile dogmatice ale Sinoadelor.

➤ Sfinții Părinți au stăruit și ei asupra învățaturii despre cele două firi subliniind următoarele:

✓ **Ca mijlocitor** între Dumnezeu și oameni Mântuitorul trebuie să fie și Dumnezeu, și om. Fără o întrupare adevărată nu s-ar fi putut reface legătura harică ruptă, dintre oameni și Părintele ceresc.

✓ **Ca învățător desăvârșit**, Mântuitorul trebuia să fie Dumnezeu și om. Numai Cuvântul ipostatic putea să ne învețe și să ne facă cunoscut pe Tatăl.

✓ **Ca răscumpărător**, Mântuitorul trebuia să aparțină și dumnezeirii, și omenității. În cultul ei, Biserica are numeroase cântări care cuprind o adevărată teologie a Întrupării.

Mântuitorul Hristos, deși om adevărat, ca ceilalți oameni, posedă totuși două prerogative față de restul oamenilor:

- **Nașterea Sa supranaturală;**
- **Lipsa de păcat (impecabilitatea).**

1) Întruparea și nașterea din Fecioară nu s-a petrecut după rânduiala firii omenești, ci suprafiresc, fără a se strica pecetea fecioriei Maicii Domnului.

2) Lipsa de păcat înseamnă libertatea desăvârșită față de orice păcat, atât original, cât și personal. Astfel, nu e numai o lipsă de păcat, ci imposibilitatea de a păcătui „**Cine dintre voi poate să mă vădească de păcat ?**” (Ioan 8. 46).

REA IPOSTATICĂ ȘI URMĂRILE EI DOGMATICE

- **Mântuitorul Iisus Hristos** este Dumnezeu adevărat și om adevărat, Dumnezeu-Om, cu două firi: **dumnezeiască și omenească**, unite într-o singură **persoană sau ipostas**. Această unire dintre firea dumnezeiască și cea omenească în Iisus Hristos se numește **unire ipostatică**.
- **Însemnătatea dogmatică** a unirii ipostatice este considerabilă, deoarece prin ea, Iisus Hristos este adevăratul Mântuitor.
- **În primul rând**, prin ea, Dumnezeu fiind, mântuirea înfăptuită are valoare absolută, iar om fiind, poate înfățișa mântuirea și ca operă a omenerii.
- **În al doilea rând**, unirea ipostatică e modelul unirii spirituale a omului cu Dumnezeu. Dogma unirii ipostatice s-a formulat la Sinoadele ecumenice, după împrejurări și trebuințe (**la sinoadele III; IV; V și VI**) combătându-se ereziile hristologice. Unirea celor două firi se face prin întrepătrundere reciprocă, numită „**perihoreză**”, denumire care exprimă și unitatea Persoanei și dualitatea firilor în Hristos. Firea omenească luată de Hristos nu constituie în sine o persoană, ci ea e însușită și împrăștiată de Persoana Fiului lui Dumnezeu.

Deci firea omenească a lui Hristos n-a avut și nu are persoană proprie, nici înainte de Întrupare și nici după.

- Așadar, în Iisus Hristos sunt două firi sau două naturi, dumnezeiască și omenească, cu două voințe și două lucrări, unite într-o singură Persoană sau ipostas. Modul unirii celor două firi este **fără împărțire, fără despărțire, fără amestecare și fără schimbare**, așa cum a definit dogma Sinodului IV ecumenic, ceea ce constituie însă o mare taină.

Izvoarele Revelației vorbesc în multe locuri, despre unirea ipostatică: „**Și Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălăjluit în noi**” (Ioan 1. 14). „**Eu și Tatăl una suntem**” (Ioan 10. 30), etc.

Învățătura Sfinților Părinți se dezvoltă și ea și pune în lumină adevărurile despre unirea ipostatică.

Din conținutul dogmei unirii ipostatice, în raport cu dogma Sfintei Treimi, subliniem două elemente:

1). În Iisus Hristos, întreaga fire dumnezeiască s-a unit cu firea omenească, și totuși nu s-a întrupat întreaga Sfântă Treime, ci numai persoana a doua a Sfintei Treimi. Nu dumnezeirea s-a făcut om, ci Dumnezeu-Cuvântul S-a făcut om. Celelalte două Persoane au participat prin coînțelegere, bunăvoință și acțiuni supranaturale.

2). Prin Întrupare nu s-a produs nici o schimbare în Sfânta Treime, Treimea rămânând Treime și după Întrupare. Numai firea omenească a lui Iisus Hristos se ridică, se perfecționează prin Întrupare.

Unirea ipostatică începe în momentul zămislirii Fiului ca om și rămâne pentru veșnicie fără întrerupere sau schimbare.

III. URMĂRILE UNIRII IPOSTATICĂ

➤ **Comunicarea însușirilor**, adică firii dumnezeiești i se atribuie însușiri omenești și invers, fără ca prin aceasta să se schimbe firile. Comunicarea se face prin mijlocirea persoanei, unică purtătoare a celor două firi.

Exemplu: Omniprezența: Iisus Hristos are sânge, a pățimit, a murit, iartă păcatele, va judeca vii și morții... Sfânta Tradiție învață și ea comunicarea însușirilor, subliniind că modul comunicării în fiecare fire se folosește de însușirile celeilalte, datorită perihorezei. În baza comunicării însușirilor, lucrările lui Iisus Hristos sunt în același timp și dumnezeiești și omenești.

Prin aceasta se pune în lumină prețuirea de către Dumnezeu a naturii umane.

➤ **Îndumnezeirea firii omenești și lipsa de păcat** înseamnă ridicarea firii omenești la cel mai înalt grad de perfecțiune, fără a-și pierde calitățile proprii.

Firea omenească primește daruri și puteri care duc la asemănarea cu Dumnezeu. Prin aceasta, firea omenească dobândește: **atotprezență, atotștiință și**

atotînțelepciune. Voința devine și ea perfectă, neputând voii răul și de aici lipsa absolută de păcat, **sfînțenia.**

➤ **Lui Hristos I se cuvine o singură închinare**, adică adorare, atât după natura dumnezeiască cât și după cea omenească: „**Toți să-L cinstească pe Fiul, precum Îl cinstesc pe Tatăl**” (Ioan 5. 23). Biserica a mărturisit și ea mereu adorarea Fiului lui Dumnezeu întrupat.

➤ **Fecioara Maria este cu adevărat Născătoare de Dumnezeu** căci ea L-a născut pe Hristos după omenitatea ei, dar aceasta nu înseamnă

că e născătoare de om, ci de Dumnezeu, întrucât omenitatea e unită ipostatic cu Dumnezeu-Cuvântul. Nașterea și zămisirea aparțin Persoanei și nu Firii. Biserica a consacrat această învățătură la Sinoadele ecumenice (III, V, VII), respingând învățăturile rătăcite.

➤ **În Iisus Hristos există două voințe și două lucrări**, corespunzătoare celor două firi. Sunt lucrări **divino-umane sau teandrice**. Datorită perihorezei firilor, firea dumnezeiască este cea care împărtășește, iar cea umană este cea care primește. Firea și voința umană se supun celor dumnezeiești.

Exemplu: În rugăciunea din grădina Ghetsimani: „**Părintele Meu, de voiești, să treacă de la Mine paharul acesta, însă nu voia Mea, ci voia Ta să fie**” (Luca 22. 42).

IV. CHENOZA, CA STARE DE SMERENIE A MÂNTUITORULUI

Pogorârea și Întruparea Fiului lui Dumnezeu pentru mântuirea neamului omenesc constituie marea taină a credinței creștine. „**Cu adevărat mare este taina drepte credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup**” (I Timotei 3. 16).

Această coborâre și smerire a Fiului lui Dumnezeu, rămânând în același timp și Dumnezeu și devenind și om, constituie marea taină a „**chenozei**” (Filipeni 2, 7), a deșertării, a golirii sau micșorării slavei Sale dumnezeiești.

Întruparea sau chenoza Mântuitorului privește două aspecte mai importante:

- Acela al smereniei sau potrivirii Fiului lui Dumnezeu pentru această coborâre inexprimabilă până la noi;
- Acela al modului cum Și-a împrumutat firea noastră omenească în ipostasul Său dumnezeiesc, pentru ca, prin această împrumutare, să ne restaureze ontologic.

Paradoxul misterului chenozei, este că ea reprezintă o smerenie, umilire și deșertare, totuși ea, chenoza, este o dovadă a puterii și libertății Sale depline.

În chenoza Mântuitorului distingem două etape:

- Una anterioară Întrupării, prin care Mântuitorul acceptă să Se facă om;
- Alta care începe la Întrupare și ține până la Moartea pe cruce, prin care Își asumă ontologic firea noastră.

Sfânta Scriptură descrie viața lui Hristos „în trup” (Evrei 5. 7) de la naștere până la moarte, ca o viață de umilință și de smerenie (II Corinteni 8. 9), dar locul clasic privind chenoza este la Filipeni 2. 6-11: „**Că Dumnezeu S-a golit pe Sine, chip de rob luând**”.

De aici rezultă următoarele:

❶ Că subiectul chenozei este Persoana divino-umană a Fiului lui Dumnezeu, Care întrupându-Se, a schimbat chipul Său dumnezeiesc, cu chipul nostru de rob smerit;

❷ „**Chipul dumnezeiesc**” nu are înțelesul de firea Sa dumnezeiască, ci numai o micșorare sau restrângere a modului ei de manifestare;

În acord cu Sfântul Pavel, toți Sfinții Părinți au explicat chenoza, golirea de Sine în sensul păzirii nestrictă a unirii ipostatice.

Ei afirmă că:

- Numai prin pogorâre, chenoză și Întrupare era posibilă mântuirea;
- Prin chenoză, Fiul lui Dumnezeu devine ipostas al firii umane;
- Chenoza nu înseamnă renunțarea Fiului la vreuna din calitățile Sale de Dumnezeu, ci micșorarea Sa de Slavă;
- În chenoză cele două firi își păstrează fiecare proprietățile;
- Chenoza Fiului lui Dumnezeu și îndumnezeirea firii Sale omenești sunt corelative;
- Asumarea de către Fiul lui Dumnezeu prin chenoză și a patimilor firii omenești;
- Chenoza se explică numai prin marea iubire a lui Dumnezeu față de noi;
- Rostul pogorârii și chenozei Fiului lui Dumnezeu, este „**să Se facă ascultător Tatălui, vindecând neascultarea noastră...**” (Sf. Ioan Damaschin).

De reținut că: teoriile chenotice protestante, vorbesc de o chenoză radicală a Fiului lui Dumnezeu, alterând sau pierzând sensul definiției de la Calcedon.

Astfel, teologii lutherani mai vechi vorbesc de o „**golire de întrebuințare**”, în sensul că firea umană a lui Hristos posedă însușiri dumnezeiești, dar nu le întrebuințează complet și continuu.

Alții vorbesc de o „**ascundere de întrebuințare**”, în sensul că Hristos pe pământ se folosește numai pe ascuns de însușirile dumnezeiești.

Protestanții mai noi, extinzând chenoza și firea dumnezeiască, susțin că Întruparea nu înseamnă asumarea firii omenești de către Fiul lui Dumnezeu, ci limitarea reală a Lui. După ei, Hristos în stare de chenoză

nu este decât un Dumnezeu virtual, care nu are conștiința că este Dumnezeu.

Desigur, aceste teorii alterează dogma unirii ipostactice, ca și misterul iconomiei mântuirii în Hristos.

Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți arată clar că, în starea de cheneză și umilire, Iisus Hristos nu Se manifestă ca un Dumnezeu ascuns, ci ca un Dumnezeu adevărat, care e mărturisit de cei din jur ca Fiul al lui Dumnezeu.

V. EREZII HRISTOLOGICE

În decursul timpului s-au ivit multele învățături greșite cu privire la Iisus Hristos, condamnate de Biserică, fiind erezii. Acestea pot fi împărțite în trei categorii:

- A. Erezii privitoare la divinitate;
- B. Erezii privitoare la omenitate;
- C. Erezii privitoare la unirea ipostatică.

A. Ereziile privitoare la divinitate, se împart în trei categorii:

- Erezii care neagă cu totul dumnezeirea lui Iisus Hristos, considerându-L un „simplu om”. **Exemplu:** în secolul I: **Cerint și eboniții**; în secolul II: **Carpocrat, Teodot și Artemon**, în secolul III: **Pavel de Samosata**.
- **Arianismul și semiarianismul**, care neagă divinitatea, egalitatea și deoființimea Fiului cu Tatăl, învățând că Iisus Hristos e creat și nu născut din veci. Au fost combătuți la Sinoadele I și II ecumenice.
- Erezii **patripasiene și antitrinitare**, după care Dumnezeu e o singură Ființă și o singură Persoană, Care Se manifestă sub numele de Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, și că în Iisus Hristos s-a Întrupat și a Pătimit Dumnezeu Însuși, adică Tatăl și Sfântul Duh nu și Fiul. Aceste erezii au fost combătute în secolele II și III de Sf. Irineu, Epifanie și Sf. Vasile cel Mare.

B. Erezii referitoare la omenitatea lui Iisus Hristos, se împart și ele în trei categorii:

- Erezii privitoare la trupul lui Iisus Hristos. **Docheții**, care spun că Iisus a avut trup aparent. **Alți gnostici și manihei** recunoșteau doar un trup spiritual, cu care a trecut prin Maria, fără să-L fi luat din Fecioară.

- Erezii privitoare la sufletul omenesc al lui Iisus Hristos. **Apolinarie și adeptii lui** susțin că Hristos are numai un suflet senzitiv și nu unul rațional, întrucât spiritul uman a fost înlocuit în El cu Logosul divin. Această erezie a fost condamnată la sinoadele din Alexandria (362) și Roma (372) și la Sinodul II ecumenic.
- Erezii în legătură cu nașterea lui Iisus ca om. **Cerint, Ebion, Carpocrat, gnosticii și iudaizantii** care învățau că Iisus Hristos nu s-a născut pe cale supranaturală din Fecioara Maria de la Duhul Sfânt, ci pe cale naturală din Iosif și Maria, ca un simplu om.

C. Erezii referitoare la unirea ipostatică a celor două firi se împart în patru:

- **Nestorianismul** desparte firile, susținând că Mântuitorul Hristos a avut două firi: **dumnezeiască și omenească**, fiecare subzistând în două persoane deosebite (**dioprosopism**).

Fiul lui Dumnezeu nu s-a unit ipostatic cu firea umană. Erezia a fost combătută la Sinoadele III și IV ecumenice.

- **Monofizitismul: Eutihie și adeptii lui**, combătând pe Nestorie care separa firile, le amestecă și le contopesc.

Natura omenească a fost după ei absorbită de cea dumnezeiască, existând deci în Iisus Hristos o singură fire: **cea dumnezeiască**. A fost condamnat la Sinodul IV ecumenic de la Calcedon.

- **Monotelismul și monoenergismul** este de fapt de o dezvoltare a monofizitismului.

Se susține că în Iisus Hristos existau două naturi, dar numai o voință și o singură lucrare: **cea dumnezeiască**.

A fost condamnat la Sinodul VI ecumenic care a stabilit că în Iisus Hristos sunt două voințe și două lucrări, potrivit celor două firi ale Sale.

- **Adopțianismul**, este o formă târzie a nestorianismului, care a apărut în Spania, la sfârșitul secolului al VII-lea în Spania.

Despărțind în mod nestorian firile în două persoane, ei susțin că Iisus Hristos, după omenitatea Lui, nu este Fiul propriu al lui Dumnezeu, ci numai un fiu adoptiv, după har, asemenea nouă.

Această erezie a fost condamnată în mai multe Sinoade locale din Franța, Germania și Italia.

Concluzie: Față de toate aceste învățături greșite, Biserica Ortodoxă, pe baza Revelației, a învățat totdeauna că Iisus Hristos e Dumnezeu

**desăvârșit și om desăvârșit, o singură Persoană în două firi unite
neamestecat și neschimbat, neîmpărțit și nedespărțit.**

Capitolul X

OPERA DE MÂNTUIRE A LUI IISUS HRISTOS

RAPORTUL DINTRE MÂNTUIREA OBIECTIVĂ ȘI SUBIECTIVĂ; ÎNTREITA SLUJIRE A MÂNTUITORULUI

În general, termenul de mântuire este folosit într-un dublu înțeles:

- **În primul rând**, prin mântuire se înțelege activitatea răscumpărătoare a lui Iisus Hristos, realizată pentru toată firea omenească de la Adam și până la sfârșitul veacurilor;
- **În al doilea rând**, starea celor ce și-au împroriat roadele Jertfei de pe cruce.

În primul caz e vorba de mântuirea **obiectivă sau generală**, iar **în al doilea** de mântuirea **subiectivă sau personală**.

Privită astfel, opera de mântuire a lui Iisus Hristos constă **pe de o parte**, în eliberarea omului de consecințele căderii în păcat, **iar pe de altă parte**, în refacerea comuniunii omului cu Dumnezeu.

RAPORTUL DINTRE MÂNTUIREA OBIECTIVĂ ȘI SUBIECTIVĂ

➤ **Mântuirea obiectivă** realizată de Mântuitorul este o lucrare dumnezeiască de care beneficiază toată omenirea. Dar mântuirea obiectivă nu-l mântuiește pe fiecare fără ca acesta să și-o însușească personal.

➤ **Mântuirea subiectivă** este lucrarea noastră personală, pentru însușirea și împrorierea mântuirii obiective.

Sfântul Apostol Pavel zice: „**Lucrați cu frică și cu cutremur la mântuirea voastră**” (Filipeni 2. 19).

1) Raportul dintre persoana și opera Mântuitorului Hristos

Opera de mântuire e nedespărțită de Persoana Mântuitorului. Numai prin legătura permanentă cu Iisus Hristos ne putem mântui. De aceea, Persoana și opera lui Iisus Hristos, deși distincte, nu sunt despărțite, ci constituie una și aceeași realitate teandrică mântuitoare.

2) Întreita slujire a Mântuitorului

Mântuitorul Iisus Hristos își îndeplinește opera Sa mântuitoare sub trei aspecte:

A) **Ca profet sau învățător;**

B) **Ca arhiereu;**

C) **Ca împărat**, continuându-și această operă în Biserică, prin Duhul Sfânt, până la sfârșitul veacurilor.

De obicei, cele trei aspecte sunt numite: **trei chemări, trei slujiri**, în centrul lor stând slujirea arhierească a lui Iisus Hristos, prin care se reface legătura harică cu Dumnezeu.

A) **Chemarea profetică** este activitatea Mântuitorului de învățător și descoperitor al adevărului religios absolut despre Dumnezeu, al normelor morale, confirmând toate și prin viața Lui, ca pildă supremă de viață desăvârșită. „**Eu sunt calea adevărului și viața... Eu sunt lumina lumii**” (Ioan 8. 12). În comparație cu ceilalți profeti, Hristos vestește pe ale Sale, care sunt și cele ale Tatălui, și face totul cu proprie putere dumnezeiască.

El este prezentat ca „**singurul învățător și profet mare, puternic în faptă și în cuvânt**” (Luca 24. 19). Adevărul pe care îl propovăduiește este învățătura Sa despre Sine, despre lucrarea și împărăția Sa. Chemarea profetică o îndeplinește Iisus Hristos direct, predicând El Însuși și indirect în Biserică, prin Apostoli și urmașii lor.

B) **Slujirea arhierească** se situează pe centrul întregii slujiri a lui Iisus Hristos, fiind lucrarea prin care a împăcat pe om cu Dumnezeu. Ea cuprinde toate suferințele îndurate de El, de la Întrupare până la Moarte, pentru a noastră mântuire.

Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție adevărate că moartea pe cruce a Mântuitorului este jertfă adevărată pentru păcatele omului: „**Acesta păcatele noastre le poartă și pentru noi rabdă durere**” (Isaia 53. 4-8); „**Iată mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii**” (Ioan 1. 29).

Jertfa Mântuitorului de pe cruce se actualizează permanent, până la sfârșitul veacurilor, prin Jertfa Euharistică, după porunca Mântuitorului: „**Aceasta s-o faceți întru pomenirea Mea**” (Luca 22. 19).

Pe lângă scopul principal, opera mântuitoare a Domnului, mai are și unele consecințe secundare:

- **Adeverirea misiunii Sale dumnezeiești și a adevărului propovăduit de El;**
- **Pecetluirea și sfințirea prin jertfa divino-umană a legii celei noi;**
- **Dovedirea prin faptă a nemărginitei iubiri a lui Dumnezeu față de lume;**
- **Înlăturarea părerii greșite a iudeilor despre un Mesia lumesc;**
- **Arătarea unui exemplu desăvârșit de umilință.**

c) **Demnitatea împărătească** se evidențiază în măreția și purtarea Dumnezeului-Om, Împărat duhovnicesc, Împărat al păcii și dreptății. Demnitatea de împărat este afirmată în numeroase profeții mesianice: „**Împărat peste Sion**” (Ps. 2. 5); „**Împăratul Mesia și împărăția Lui va străluci peste toate împărățiile pământului**” (Ps. 71. 10-11), „**Împărat veșnic**” (Luca 1. 33).

Această demnitate împărătească și-a arătat-o Mântuitorul Hristos prin diferite minuni: **prin învierea ficei lui Iair; a tânărului din Nain; a prietenului, Său, Lazăr și mai ales prin propria Sa Înviere;** apoi prin stabilirea principiilor de conducere în Biserică și în viață. După moarte, El și-a manifestat mărirea și puterea Sa prin coborârea la iad; iar prin Învierea Sa din morți, El a zdrobit puterea morții.

Capitolul XI

RĂSCUMPĂRAREA ȘI ASPECTELE EI

DIFERENȚE INTERCONFESIONALE CU PRIVIRE LA RĂSCUMPĂRARE. ADEVERIREA MORTII ȘI ÎNVIERII DOMNULUI

Răscumpărarea este actul culminant al întregii lucrări mântuitoare a lui Iisus Hristos în lume. De aceea, s-au formulat mai multe teorii cu privire la sensurile răscumpărării: **teoria penală, teoria prețului de răscumpărare, teoria ontologică, etc.**

Teologia ortodoxă, rezumând aceste teorii, ia în considerare trei aspecte ale Răscumpărării: **de jertfă, ontologic și recapitulativ.**

A. Aspectul de jertfă al răscumpărării

Sub acest aspect, Răscumpărarea se manifestă pe de o parte fiind îndreptată către Dumnezeu, jertfa fără prihană, fiind preț de răscumpărare, iar pe de altă parte, în direcția către om, ca ridicare a pedepsei pentru păcat. **În prima direcție, „sângele lui Hristos, Care S-a adus pe Sine jertfă fără prihană lui Dumnezeu” (Evrei 9. 14); sau „Căci așa a iubit Dumnezeu lumea, încât a dat pe Fiul Său Cel Unul născut, ca oricine crede în El să nu piară...” (Ioan 3. 16).**

Astfel, jefa Mântuitorului e în aceeași timp omagiere a lui Dumnezeu, dar și pedeapsă pentru păcat. Omagiere, fiindcă ascultarea deplină este cea mai importantă ofrandă, dar și pedeapsă, care arată mărirea lui Dumnezeu, mărire absolută, care nu se poate lăsa acoperită de păcat.

Prin Mântuitorul s-a ispășit pedeapsa și în același timp s-a arătat și mărirea lui Dumnezeu.

B. Aspectul ontologic al răscumpărării

Acest aspect pune un accent mai puternic pe ridicarea, îmbunătățirea și perfecționarea firii omenești, prin opera de mântuire înfăptuită de Hristos.

Ascultarea până la moarte și moartea de bună voie este o armonizare cu voința lui Dumnezeu, dar acestea reprezintă mai mult forma activității omului care o îndeplinește, însă conținutul ei, adică ființa ei sau substanța ei ființială, constă prin îmbunătățirea firii omenești.

Așadar, aspectul ontologic al răscumpărării se referă la această perfecționare internă, ființială a firii omenești, prin jertfa Mântuitorului.

Dacă aspectul de jertfă pune accentul mai mult pe direcția către Dumnezeu, cel ontologic vizează natura umană, ridicarea și îmbunătățirea ei ființială.

În teologia ortodoxă se acordă o atenție deosebită aspectului ontologic.

C. Aspectul recapitulativ al răscumpărării

Termenul de aspect recapitulativ înseamnă rezumarea sau concentrarea noastră tainică în Hristos și în opera Lui mântuitoare.

Iisus Hristos, întrupându-Se, Și-a însușit firea omenească, dar în această fire suntem cuprinși duhovnicește toți oamenii, iar prin jertfa și îndumnezeirea firii umane în Hristos, toți am fost aduși jertfă și îndumnezeiți virtual. În acest fel, mântuirea noastră personală sau subiectivă, este însușirea de către fiecare a ceea ce avem deja virtual în Hristos.

Modul cuprinderii noastre în Hristos, depășește orice înțelegere rațională, rămânând o mare taină.

D. Diferențele interconfesionale cu privire la răscumpărare

1) Teologia Romano-catolică pleacă de la ideea că ființa păcatului strămoșesc constă doar în pierderea grației supranaturale (**sau a harului**), fără ca păcatul să fi știrbit însăși natura umană.

Și atunci prin mântuire nu se urmărește refacerea naturii umane, ci recâștigarea grației pierdute și împăcarea cu Dumnezeu.

Această învățătură e concepută în așa-zisa teorie a satisfacției substitutive, adică fondul păcatului constă în neascultarea în Dumnezeu.

Dumnezeu nu putea rămâne dezonorat, trebuind să-i dea sau satisfacție sau pedeapsă. Satisfacția e restituire a onoarei răpite de păcătos lui Dumnezeu.

Dar omul nu-I putea restitui lui Dumnezeu onoarea răpită și atunci, intervine necesitatea ca Dumnezeu să se facă om. Moartea lui Iisus devine singurul mijloc de a-i da lui Dumnezeu satisfacția necesară, perfectă.

Din teoria satisfacției se recunoaște, că ortodocșii juxtapun ideii centrale, că răscumpărarea s-a realizat prin jertfa Fiului lui Dumnezeu, această idee având temeinică fundamentare scripturistică.

Dar prin modul de speculație strict juridică, referitor la satisfacția datorată onoarei jignite, această teorie e nesatisfăcătoare.

Mai întâi, pentru că e greu de admis că jertfa Mântuitorului putea fi cerută pentru satisfacția onoarei lui Dumnezeu, apoi, noi răspundem că Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat nu numai pentru îndeplinirea unei formalități juridice, ci pentru a ne ridica pe noi din păcat.

2) Teologia protestantă pune accent îndeosebi pe suportarea mâniei dumnezeiești, Iisus Hristos așezându-Se voluntar sub mânia și pedeapsa lui Dumnezeu, care lovesc omenitatea Sa, suportându-Le până la moarte.

Aceasta e teologia crucii. Luther leagă strâns mântuirea obiectivă cu însușirea ei subiectivă, prin credință.

Nu obiectiv, ci numai în credința personală în Hristos se înving pentru fiecare om puterile nimicitoare. Rezultatul operei mântuitoare a lui Hristos se însușește prin credință justificatoare, îndreptătoare.

Alte opinii protestante arată că: Hristos, prin credința în El, produce doar o înnoire moral-religioasă în om. Alții zic că ispășirea nu-i necesară, căci Dumnezeul Evangheliei e superior Dumnezeului Legii.

Privită în general și concepția protestantă apare unilaterală, deoarece nu are în vedere întreaga complexitate interioară a operei mântuitoare a lui Iisus Hristos. De exemplu, este justă ideea de jertfă substitutivă, dar teologia protestantă, plecând de la deteriorarea ireparabilă a naturii umane, prin păcatul strămoșesc, nu vede în mântuire refacerea naturii umane în Iisus Hristos, ca și catolicii, interpretează strict juridic jertfa ispășitoare. Și pentru catolici și pentru protestanți Iisus Hristos apare ca împlinitor sau satisfăcător al legii, pentru întreaga omenitate.

ADEVERIREA MORȚII ȘI ÎNVIERII DOMNULUI

Dintre toate minunile Mântuitorului, cea mai mare și mai uimitoare e propria Sa înviere, minune care este și cea mai puternică dovadă despre dumnezeirea Sa și în același timp despre divinitatea creștinismului.

Importanța acestui adevăr pentru credința creștină a subliniat-o Sfântul Apostol Pavel „**Iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este atunci propovăduirea noastră, zadarnică și credința voastră...**” (I Corinteni 15. 14).

Pentru Apostoli și pentru cei apropiați lor, Învierea Domnului a fost mai presus de orice îndoială. În decursul veacurilor, până la Reformă, Învierea Domnului a fost contestată mai mult sporadic de către unii eretici.

În secolele XVI și XVII, teologii protestanți din direcția raționalist-critică au contestat din ce în ce mai mult Învierea Domnului și o contestă și urmașii lor de astăzi. Astfel au apărut diferite interpretări eronate care au încercat să explice în mod rațional așa-zisa Înviere a Domnului, care după ei n-a existat.

A) Ipoteza morții aparente

Potrivit căreia Iisus Hristos n-ar fi murit în realitate, ci ar fi căzut într-o stare cataleptică, din care S-a trezit apoi datorită împingerii cu sulita. Revenindu-și din leșin, a prăvălit piatra de pe ușa mormântului, a ieșit din mormânt și S-a arătat femeilor mironosițe și Apostolilor și astfel s-ar fi creat mitul învierii.

Combatere: Această teorie e eronată datorită următorilor factori:

- Grija autorităților iudaice și a stăpânirii romane ca cei răstigniți să fie morți. Împungerea în coastă din care ieșit sânge și apă, dovedesc moartea reală a lui Iisus Hristos.
- Șederea în mormânt trei zile, pregătirea și îmbălsămarea sunt incompatibile cu o moarte aparentă.
- Mormântul a fost pecetluit și păzit strașnic, ceea ce exclude ieșirea din mormânt.

B) Ipoteza înșelăciunii

Alți detractori au afirmat că „învierea” n-a fost decât un truc, o înșelăciune la care au recurs Apostolii. Aceștia au furat trupul lui Iisus din mormânt, în timp ce străjerii dormeau, l-au ascuns și apoi au răspândit zvonul că Hristos a înviat. Această ipoteză e puerilă. Starea psihologică în care se aflau Apostolii nu le permitea să se gândească la așa ceva.

În realitate, convinși de minunea învierii, chiar unii dintre soldații de pază au alergat în cetate și au vestit mai marilor preoților minunea ce se făcuse.

C) Ipoteza viziunii

Unii au considerat arătările Mântuitorului după Înviere, ca simple viziuni subiective ori colective, datorită stărilor psihopatice pe care le-au avut unii dintre Apostoli sau femeile din cercul lor. Aceștia au răspândit aceste zvonuri și în felul acesta „învierea” s-a transformat dintr-o stare patologică într-un fapt istoric. **Desigur** și această teorie e profund eronată:

- † **Nu există nici un indiciu** în Sfânta Scriptură, că Apostolii și femeile au avut simptomele unei astfel de stări psihice;

- † **Arătările Mântuitorului după înviere** s-au petrecut în locuri diferite și deci nu e vorba de o viziune subiectivă;
- † **Soldații romani** care au păzit mormântul au fost și ei martori și au vestit în cetate;
- † **Toți martorii arătarilor Domnului** au fost atât de convingși că Acela pe Care L-au văzut e cu adevărat Hristos cel înviat;
- † **Purtarea mai marilor preoților și a căpăteniilor iudeilor** dovedește că ei n-au negat Învierea, dar au încercat să ascundă adevărul;
- † **Apostolii au fost pe deplin convingși** că Cel ce li s-a arătat a fost Iisus Hristos cel înviat, și nu o nălucă. Un fapt de netăgăduit este că Învierea Domnului a avut o influență extraordinară asupra Apostolilor.

Înainte de Înviere ei erau cuprinși de spaimă și se ascundeau. Efectul Învierii a fost copleșitor: **din fricoși, neîncrezători, îndoielnici și nehotărâți**, ei devin: **plini de curaj, îndrăzneți, hotărâți și deplin de convingși de realitatea învierii**.

Capitolul XII

DUMNEZEU SFINȚITORUL

PERSOANA ȘI LUCRAREA SFÂNTULUI DUH. RELAȚIA DINTRE HRISTOS ȘI DUHUL SFÂNT ÎN ICONOMIA MÂNTUIRII.

HARUL, HARISMELE ȘI DARURILE SFÂNTULUI DUH. RAPORTUL DINTRE HAR ȘI LIBERTATEA OMULUI DIN PUNCT DE VEDERE INTERCONFESIONAL

I. PERSOANA ȘI LUCRAREA SFÂNTULUI DUH

Învățătura ortodoxă mărturisește că Dumnezeu cel Unul în Ființă este întreit în Persoane: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Cele trei Persoane sunt egale și consubstanțiale, deosebindu-Se numai prin însușirile Lor personale.

Dumnezeirea Sfântului Duh a fost negată în secolul IV de către pnevmatomahi, care au fost condamnați la Sinodul II ecumenic (381). La acest sinod s-a formulat învățătura „**Și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață-făcătorul, Care de la Tatăl purcede**” (Art. 8 din Crez). În timpurile de după Reformă, unitarienii au contestat divinitatea Sfântului Duh alături de raționaliști, susținând că nu este Persoană Treimică, ci o însușire și o putere a lui Dumnezeu.

Împotriva unor astfel de învățături greșite, Biserica a mărturisit totdeauna dumnezeirea Sfântului Duh, care Își ia Ființa din veșnicie din Tatăl, prin purcedere. Rugăciunea „**Împărate ceresc**” cuprinde o adevărată teologie despre Persoana și lucrarea Sfântului Duh în Biserică și în lume.

El e numit: „**Împărate ceresc**”, deoarece și Fiul este numit „**Împăratul cerurilor**”, în baza însușirilor Lor comune.

Este numit „**Mângâietorul**”, pentru că așa l-a numit Însuși Mântuitorul, pe care îl va trimite să-I continue lucrarea.

Este numit „**Duhul adevărului**”, deoarece El va mărturisi despre dumnezeirea Fiului.

Dar Duhul Sfânt este puterea sfințitoare, de viață făcătoare și unificatoare în Biserică. El S-a pogorât la Rusalii sub forma limbilor de

foc, atunci întemeindu-se în chip văzut Biserica, El rămânând permanent prezent și activ în Biserică.

II. RELAȚIA DINTRE HRISTOS ȘI DUHUL SFÂNT ÎN ICONOMIA MÂNTUIRII

Așa cum știm, prin Întruparea, Moartea pe cruce, Învierea și Înălțarea Sa la cer, Iisus Hristos a realizat întreaga iconomie a mântuirii noastre obiective. Prin Pogorârea Duhului Sfânt la Cincizecime s-au săvârșit atunci simultan două lucruri:

- **S-a întemeiat Biserica**, trupul eclezial al lui Hristos, prin extinderea trupului Lui înviat în noi;
- **S-a petrecut atunci actul de trecere** de la lucrarea mântuitoare a lui Hristos în trupul Său, la extinderea lucrării prin Apostoli și urmașii acestora.

De aici legătura strânsă între lucrarea Fiului lui Dumnezeu și lucrarea Duhului Sfânt, lucrarea unuia pregătind și continuând lucrarea celuilalt.

Astfel, în Vechiul Testament, Duhul Sfânt e Cel Care pregătește trimiterea și venirea „în trup” a Fiului, ia parte la Întruparea și la Botezul Domnului. În Noul Testament, Fiul lui Dumnezeu întrupat pregătește coborârea Sfântului Duh la Cincizecime, spre a continua și actualiza, lucrarea mântuitoare a lui Hristos în noi.

După Cincizecime, relația oamenilor cu Hristos se face numai prin Duhul Sfânt „**Duhul Fiului**” (Galateni 4. 6), de aceea, înainte de despărțire, Iisus le spune Apostolilor că „**Nu vă voi lăsa orfani: voi veni la voi**” (Ioan 14. 18) și că le va trimite lor pe „**Mângâietorul care îi va călăuzi**” (Ioan 16. 7).

După Sfinții Părinți, trimiterea Fiului în lume de către Duhul Sfânt (Isaia 61. 1 și Luca 4. 18), ca și trimiterea Duhului Sfânt de către Fiul la Cincizecime (Ioan 16. 17), sunt lucrări în afară comune Persoanelor Treimice și s-au făcut pentru a se arăta că Tatăl și Duhul Sfânt nu sunt străini de lucrarea mântuitoare a Fiului.

Sfinții Părinți vorbesc și despre „**iconomia**” proprie Fiului în realizarea mântuirii obiective și despre „**iconomia**” Duhului Sfânt în mântuirea și sfințirea noastră subiectivă. Prin aceasta, nu înseamnă că Duhul Sfânt înlocuiește pe Hristos, ci dimpotrivă, El este Cel Care Îl aduce pe Hristos în noi. Este deci o strânsă legătură între „**iconomia**” Fiului și „**iconomia**” Duhului. Datorită perihorezei și Persoanele și lucrările lor nu sunt

despărțite. Ele săvârșesc opera de mântuire solidar. Cincizecimea, afirmă un teolog „**restituie lumii prezența interiorizată a lui Hristos, și-L revelează nu înaintea, ci înlăuntrul ucenicilor**”.

HARUL DIVIN. ÎNSUȘIRILE LUI

Harul divin este energia sau puterea dumnezeiască, care izvorăște din Ființa divină a Sfintei Treimi și care se revarsă prin Duhul Sfânt asupra oamenilor, în scopul mântuirii lor.

Ca energie a Duhului Sfânt și ca har al lui Hristos, modul de manifestare și lucrare constantă a harului este:

- **Necesitatea harului** se poate vedea din cuvintele Mântuitorului adresate lui Nicodim „**De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra în împărăția cerurilor**” (Ioan 3. 5). Deci, acest har este primul care pune în mișcare voința omului. Necesitatea harului a fost negată în vechime de pelagieni și semipelagieni, care au fost condamnați la Sinodul VI ecumenic (481).
- **Gratuitatea harului.** Harul nu se dă omului pentru vreun merit, ci numai din dragostea și bunătatea lui Dumnezeu. El se acordă deci gratuit și nu ca o răsplată pentru faptele sau meritele lui anterioare.
- **Universalitatea harului.** Harul se dă tuturor oamenilor și dacă nu toți se mântuiesc, aceasta nu datorită lipșirii de har, ci datorită necolaborării sau pasivității față de har; Dumnezeu „**voiește ca toți oamenii să se mântuiască și să ajungă la cunoștința adevărului**” (I Timotei 2. 4). Iar dacă „**mulți sunt chemați, dar puțini sunt aleși**” (Matei 20. 16), înseamnă că harul se oferă tuturor, puțini colaborează cu el.

HARUL, HARISMELE ȘI DARURILE SFÂNTULUI DUH

- **Ca energie dumnezeiască, harul divin** este unul după natura sa, dar se deosebește după lucrările și efectele sale asupra celor care îl primesc. În acest sens Sfântul Apostol Pavel dă corintenilor următoarele lămuriri: „**Darurile sunt felurite, dar Duhul este Același... Și lucrările sunt felurite, dar e Același Dumnezeu,... căci unuia i se dă cuvânt de înțelepciune și altuia cuvântul cunoștinței după același Duh. Și unuia i se dă credința în același Duh, iar altuia darul tămăduirilor întru același Duh. Unuia darul facerii de**

minuni, iar altuia proorocie, altuia feluri de limbi, iar altuia tălmăcirea limbilor. Și toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțind îndeosebi fiecăruia precum vorbește” (I Corinteni 12. 4-11).

Aceste daruri nu sunt numai lucrări ale Duhului Sfânt, ci și efectul acestor lucrări, prin colaborarea cu harul. De aceea, Sfântul Apostol Pavel le numește pe acestea din urmă daruri. La baza tuturor darurilor stă harul Sfințelor Taine, care sunt lucrări fundamentale săvârșite de Duhul Sfânt în toți oamenii.

Rodirea darului în Biserică se manifestă prin diferitele daruri ale Duhului Sfânt.

Unii dintre Sfinții Părinți afirmă că darurile acestea diferite se mai numesc și **harisme**. Credincioșii, care se străduiesc să dobândească virtuți cât mai alese, ajung astfel să fie posesorii unor daruri deosebite, care se numesc harisme.

Alții consideră însă că harismele sunt daruri extraordinare ale Duhului Sfânt (**cea a proorociei, facerii de minuni, vindecări, etc**) care aduc celor ce le posedă ca și Bisericii, servicii cu totul deosebite.

În concluzie, indiferent cum sunt socotite, harismele sunt daruri care zidesc Biserica într-o măsură mai mare decât darurile obișnuite, posesorii lor, fiind aleși după necunoscuta înțelepciune a lui Dumnezeu.

- **Cele șapte daruri ale Sfântului Duh.** Sunt o categorie de daruri de care vorbește și Vechiul Testament. Ele se împărtășesc noului botezat spre a-i da puterea să folosească harul îndreptării, primit prin botez, prin ele putând dobândi cât mai înalte virtuți. Numărul șapte simbolizează semnul unei plenitudini harismatice, deoarece proorocul Isaia vorbește despre ele că se vor pogorî asupra mlădiței din rădăcina lui Iesei. Aceste daruri sunt: **al înțelepciunii, al înțelegerii, al sfatului, al puterii, al cunoștinței, al bunei credințe și al temeri de Dumnezeu** (Isaia 11. 2-3). Teologia ortodoxă afirmă că aceste șapte daruri se revarsă asupra creștinului nou botezat prin Taina Mirungerii, în timp ce romano-catolicii cred că ele se primesc chiar la Botez.

IV. RAPORTUL DINTRE HAR ȘI LIBERTATEA OMULUI

Una dintre problemele cele mai spinoase ale teologiei este cea a raportului dintre har și libertatea omului.

teoria ortodoxă despre raportul dintre natură și har

După teologia ortodoxă nu există o separație între Dumnezeu și creatură, între natură și har. Omul care purta în sine chipul lui Dumnezeu tindea în mod liber spre Creatorul său. Elementul spiritual era imprimat în natura umană la crearea omului, între natural și supranatural era o adevărată compenetrare sau osmoză. După căderea în păcat, cea dintâi lucrare a harului constă în restabilirea chipului original al lui dinainte de păcat, deci în redobândirea libertății sale. Numai după ce natura a fost restabilită, omul poate face primii pași spre desăvârșire. Deci sunt două acțiuni ale harului: **restabilirea chipului său original și înfierea divină**. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune: „**Omul are două aripi: harul și libertatea**”. Actele sau faptele omului renăscut prin har nu sunt nici predeterminate de Dumnezeu, dar nici efectul unei libertăți lipsite de orice determinare. Sfinții Părinți atrag atenția asupra acestui fapt. Sfântul Ioan Damaschin zice: „**Dumnezeu prevede, dar nu predetermină**”.

Așadar, după concepția ortodoxă, între har și natură, între har și libertate, nu e un raport de alternativă, de contradicție sau de luptă, ori de tendință de dominare a uneia sau a alteia din cele două părți și nici de desfășurare paralelă, ci harul este ambiția care face posibilă desfășurarea deplină a libertății. Harul nu anulează și nu forțează libertatea, ci o eliberează de tot ce o poate mărgini sau stăpâni pentru ca ea să-și poată desfășura toate puterile spre a le pune în slujba unirii cât mai depline a omului cu Dumnezeu. Astfel, harul ne restaurează adevărata libertate care înseamnă ancorarea noastră în bine, în slujba aproapelui, în împlinirea voinței lui Dumnezeu „**Trăiți ca niște oameni liberi, dar nu ca și când ați avea libertatea drept acoperământ al vicleniei, ci ca niște robi ai lui Dumnezeu**” (II Petru 13. 16), „**Căci voi ați fost chemați la libertate, fraților numai să nu folosiți libertatea voastră ca prilej de a sluji trupul, ci slujiți unul altuia prin dragoste**” (Galateni 5. 13).

Teorii romano-catolice cu privire la raportul dintre natură și har

În teologia catolică s-au produs numeroase dispute pe această temă, care au dat naștere la diverse teorii, dintre care cele mai importante sunt: **tomismul, molinismul, congruismul**.

– **Tomismul**. Teorie conform căreia, noi oamenii suntem simple instrumente pe care Dumnezeu le dirijează, deoarece El mișcă libertatea noastră, iar omul nu se opune, ci se lasă condus de Dumnezeu ca un

instrument docil - așa cum învățătorul conduce cu mâna sa elevul ca să poată scrie. În această teorie accentul cade pe acțiunea lui Dumnezeu sau a grației în defavoarea libertății omului.

- **Molinismul** (Molina, autorul teoriei) voiește să apere libertatea omului de orice determinare a grației. După el, grația nu se impune, ci numai se propune.

- **Congruismul**. Încearcă o sinteză între tomism și molinism, în sensul că voința omului consimte cu grația, fiind ajutată de așa-numita grație excitantă.

Biserica romano-catolică a lăsat libertate tuturor acestor teorii, deși adepții tomismului au fost acuzați de calvinism și jansenism, iar moliniștii de pelagianism.

Ei însă se înclină spre congruism, voind să împace tomismul cu molinismul.

C) Doctrina protestantă despre raportul dintre natură și har. Predestinația

Dacă romano-catolicii separă cu totul natura de har, considerând că e posibilă o funcțiune a naturii fără har, la protestanți această separație este radicală. Omul căzut în păcat e ca și mort. Mântuirea în Hristos e numai opera harului, omul necolaborând deloc. În felul acesta ei au abordat **doctrina predestinației**.

Predestinația este voința veșnică și absolută a lui Dumnezeu, **pe de o parte**, de a alege pe unii oameni spre mântuire, **iar pe de altă parte**, de a reprobă sau respinge pe alții. Luther, cel mai inconsecvent dintre protestanți, la început a susținut predestinația, pentru ca mai târziu să revină. Melancton a părăsit total această învățătură. La ora actuală, lutheranii acceptă doar predestinația celor puțini „**din prevederea credinței**”. În forma ei extremă (**predestinația absolută**) o găsim formulată de Calvin care o definește astfel: „**Numim predestinația acel decret etern al lui Dumnezeu, prin care a hotărât ce trebuie să facă orice om, căci nu spre aceiași destinație au fost creați toți, ci unora li s-a hotărât viața veșnică, altora osânda veșnică**”.

Calvin aduce o serie de argumente ca justificare. El spune că Dumnezeu nu procedează arbitrar, ci o face în baza dreptății Sale, căci de la sine și prin ei înșiși toți oamenii sunt vrednici de osândă. În ce ne privește, afirmăm că, pe lângă faptul ca predestinația nu are nici un temei scripturistic, nu este nici logică, și este eronată și din punct de vedere teologic. Calvin separă nejustificat mila de dreptate, Dumnezeu devenind

astfel nu un judecător drept, ci unul părtinitor, deoarece pe unii îi favorizează, pe alții nu. Teologii calvini mai noi (**Karl Barth**) nu mai vorbesc despre o predestinație la osândă, ci doar de una la mântuire.

Textul invocat de protestanți este (Romani 8. 29) „**Căci pe cei care I-a cunoscut mai înainte, mai înainte I-a și hotărât să fie asemenea chipului Fiului Său,... Iar pe cei pe care i-a hotărât mai înainte, pe aceștia i-a și chemat,... pe aceștia i-a și îndreptat**”. Acest text, în realitate nu e în favoarea unei predestinații absolute, ci în favoarea unei predestinații condiționată de faptele omului, deoarece Dumnezeu a hotărât spre fericire (**sau spre osândă**) pe unii sau pe alții datorită preștiinței Sale, căci El cunoaște mai înainte ce fapte va face fiecare.

Biserica ortodoxă a combătut predestinația absolută, condamnând mărturisirea de credință al lui Kiril Lucaris, iar Biserica Romano-Catolică la conciliului de la Trident a anatemizat pe toți cei ce o susțin.

Capitolul XIII

CINSTIREA SFINȚILOR

TEMEIURI PENTRU CINSTIREA SFINȚILOR, A MOAȘTELOR, A ICOANELOR ȘI A SFINTEI CRUCI. PEA CINSTIREA MAICII DOMNULUI.

Învățătura Bisericii noastre afirmă că acelor creștini care în timpul vieții pământești s-au arătat plini de desăvârșire în viața religioasă și morală și care după trecerea la cele veșnice duc o viață fericită în cer, li se cuvine o cinstire și o închinare relativă, manifestată în sărbători consacrate lor, în biserici ridicate în cinstea lor, în venerarea icoanelor sau moaștelor lor, etc. Aceștia, împreună cu îngerii, alcătuiesc **ceata sfinților**, dintre care cea mai vrednică de cinstire este Maica Domnului.

CINSTIREA LUI DUMNEZEU ȘI CINSTIREA SFINȚILOR

Desigur, nu se confundă cinstirea sfinților cu cinstirea lui Dumnezeu. Cea acordată lui Dumnezeu se numește **adorare**, pe când cea acordată sfinților se numește **venerare**, iar cea acordată Maicii Domnului se numește **supravenerare sau preacinstire**.

Adorarea este o cinstire absolută, care I se cuvine numai lui Dumnezeu, izvorul întregii existențe.

Venerarea e o cinstire relativă. Cinstindu-i pe sfinți, cinstim indirect pe Dumnezeu, care le-a dat acestora harul Său: „**Lăuda-ți pe Dumnezeu întru sfinții Săi**” (Psalmul 150. 1). Făcând parte din aceeași comuniune a Bisericii, relația noastră cu sfinții e o relație de dragoste frățească.

TEMEIURILE CINSTIRII SFINȚILOR

1. În Vechiul Testament, proorocul Ilie era venerat pentru minunile pe care le făcea (III Regi 18. 7), de asemenea și proorocul Elisei (IV Regi 9. 17).

În Noul Testament, pentru viața lor curată, sfinții erau numiți „**casnici**” ai lui Dumnezeu sau „**judecători ai lumii**” (Matei 19. 28).

Exemplu: Când Petru a intrat în casa sutașului Corneliu, acesta a căzut la picioarele lui și i s-a închinat (Fapte 10. 25); temnicerul din Filipi s-a prosternat în fața lui Pavel (Fapte 16. 29), etc.

2. Atât în această viață cât și după moarte, sfinții se roagă pentru oameni „**Vă îndemn deci, să faceți cereri, rugăciuni, mijlociri, mulțumiri pentru toți oameni...**” (I Timotei 2. 1-3), sau „...**că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului**” (Iacov 5. 16).

3. Sfinții, ca urmași ai lui Hristos, au devenit pentru noi exemple sau modele vrednice de urmat. Sfântul Apostol Pavel zice: „**Fiți împreună următori mie, fraților, și uitați-vă la aceia care umblă astfel, cum ne aveți pilde pe noi**” (Filipeni 3. 17), sau „**Fiți următori mie, precum și eu Îi sunt lui Hristos**” (I Corinteni 11. 1). Pentru toate aceste motive, sfinții merită cinstire din partea noastră. Sinodul VII ecumenic a stabilit cinstirea sfinților.

Protestanții și unele secte resping cu desăvârșire cultul sfinților, negând posibilitatea acestora de a mijloci pentru noi. Pe baza textului din I Timotei 2. 5 „**Pentru că Unul este Dumnezeu, unul și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni; omul Iisus Hristos**”, ei susțin că nimeni altcineva, deci nici sfinții nu pot mijloci la Dumnezeu pentru mântuirea noastră.

Dar, în acest text, este vorba despre Mijlocitorul împăcării între om și Dumnezeu, omul-Dumnezeu Iisus Hristos, și nu de sfinți, care pot mijloci cu rugăciunile lor către Dumnezeu pentru milostivire și iertare de păcate.

CINSTIREA SFINTELOR MOAȘTE

Sfintele Moaște sunt rămășițe pământești din trupurile sfinților, pe care Dumnezeu le-a învrednicit de nestrăciune, ca și îmbrăcămintea sau orice alte obiecte rămase de la ei. Biserica a practicat întotdeauna cinstirea sfințelor moaște, iar Sfinții Părinți dau mărturie în acest sens. De pildă, Sfântul Policarp zice „**Noi am strâns osemintele lui ca un odor... și le-am așezat unde se cuvine; aici ne vom aduna... să sărbătorim ziua nașterii sale, celei martirice...**”. Sinodul VII ecumenic a hotărât cinstirea lor.

Protestanții și sectele aduc numeroase obiecțiuni împotriva cinstirii sfințelor moaște susținând că cinstirea lor este idolatrie.

CINSTIREA SFINTELOR ICOANE

Biserica noastră ne învață că sfintele icoane sunt reprezentări sensibile, fie ale lui Dumnezeu în Treime, fie ale Mântuitorului Iisus Hristos, fie ale îngerilor sau ale sfinților.

Având în vedere strânsa legătură între icoană și persoana pe care o reprezintă, legătura ce se realizează prin sfințirea icoanei, Biserica noastră arată că cinstirea icoanelor nu contravine poruncii a II-a a Decalogului: „**Să nu-ți faci chip cioplit, nici altă asemănare... și să te închini lor**” (Ieșire 20. 4), deoarece icoana nu e chip cioplit, nu e idol, ci e reprezentarea unei persoane sfinte, care există în realitate, iar noi nu ne închinăm materiei din care e făcută icoana, ci persoanei reprezentate.

Ele ne ajută să menținem mai vie legătura dintre credincioși și Dumnezeu. De aceea, s-a spus că icoanele sunt Biblia celor neștiutori de carte.

Sinodul VII ecumenic a hotărât venerarea lor. Biserica Ortodoxă n-a admis însă în cultul său icoane sculptate sau statuile, ci numai pe cele pictate.

Protestanții consideră icoanele „**chipuri cioplite**”, golind bisericile de icoane și transformându-le mai mult în școli de propovăduit a cuvântului dumnezeiesc.

CINSTIREA SFINTEI CRUCI

Alături de sfintele moaște și sfintele icoane, Biserica noastră cinstește și Sfânta Cruce. În înțeles material, crucea e un obiect pe care a fost răstignit Mântuitorul Hristos. În sens spiritual, prin cruce se înțeleg greutățile și suferințele pe care fiecare om trebuie să le suporte în viață.

În legătură cu crucea este și semnul Sfintei Cruci, pe care creștinii îl fac cu mâna dreaptă, la serviciile divine și cu orice prilej de închinare.

Temeiurile cinstirii Sfintei Cruci:

a) Crucea a fost preînchipuită în Vechiul Testament ca mijloc de mântuire prin lovirea Mării Roșii de către Moise cu toiagul (Ieșire 14 16); de mâinile lui Moise întinse orizontal și sprijinite de Aron și Hur în lupta cu amaleciții (Ieșire 17. 1-12); de șarpele de aramă înălțat de Moise în pustietate pentru vindecarea celor mușcați de șerpi veninoși (Numerii 21. 9).

b) În Noul Testament, crucea a devenit altarul de jertfă al Mântuitorului. Ea este mijlocitoarea preamăririi lui Hristos (Filipeni 2. 8-9); este mijlocul prin care s-a înlăturat vrășmășia dintre oameni și împăcarea lor cu Dumnezeu (Efeseni 2. 16); este semnul biruinței lui Hristos asupra morții (Matei 24. 30).

Vrednicia de cinstire a crucii rezultă și din cele afirmate de Sfântul Pavel „Mie însă să nu-mi fie a mă lăuda fără numai în crucea Domnului...” (Galateni 6. 14).

Sfânta Tradiție dă mărturii despre cinstirea crucii începând cu epoca apostolică.

Obiecțiile protestanților și ale sectanților sunt neîntemeiate. Cinstirea cruci nu înseamnă idolatrie, căci crucea e legată de Hristos. Sinodul VII ecumenic a stabilit cinstirea ei.

PREACINSTIREA MAICII DOMNULUI

Dintre toți sfinții, cea mai înaltă cinstire se cuvine Sfintei Fecioare Maria. Cinstirea pe care Biserica o dă Sfintei Fecioare se numește supravenerare sau preacinstire, pentru că ea s-a învrednicit să fie aleasă de Dumnezeu spre a fi Maica Fiului Său.

Temeiurile cinstirii ei:

A) După căderea în păcat a protopărinților noștri Dumnezeu i-a încunoștințat că mântuirea va veni prin femeie: „**Dușmănie voi pune între tine și femeie...**” (Facere 3. 15). Precum păcatul a venit prin Eva, mântuirea avea să răsară prin Fecioara Maria. Isaia profețește: „**Iată Fecioara va lua în pânțece și va naște fiu...**” (Isaia 7. 14).

B) Sfintei Fecioare i s-a acordat cinstire și prețuire deosebită de diferite persoane:

- Dumnezeu a prețuit-o, alegându-o să nască pe Fiul Său;
- Îngerul Gavriil, i s-a închinat cu cuvintele „**Bucură-te cea plină de dar, Domnul este cu tine...**” (Luca 1. 28-29);
- Elisabeta, mama Sfântului Ioan Botezătorul, a numit-o cu cuvintele „**Binecuvântată ești tu între femei și binecuvântat este rodul pântecelui tău**” (Luca 1. 40-43).
- Oamenii din mulțimile care ascultau cuvintele lui Iisus o fericiau zicând: „**Fericit este pânțelele care Te-a purtat și fericiți sunt sânii pe care i-ai supt!**” (Luca 11. 27-28).
 - Ea însăși i-a mărturisit Elisabetei „**Că, iată, de acum mă vor ferici toate neamurile. Că mi-a făcut mie mărire Cel Puternic și sfânt este numele Lui**” (Luca 1. 48-49).

- Mântuitorul Hristos, ca Fiu al ei, tot timpul i-a fost supus și a cinstit-o (Luca 2. 51; Ioan 2. 3-10), iar când era pe cruce a încredințat-o Sfântului Ioan (Ioan 19. 26-27).
- Chiar numele ei de „**Maria**”, înseamnă doamnă, stăpână, cea aleasă. La aceasta se referă psalmistul când o numește „**aleasa Domnului**”.
- Maica Domnului rămânând fecioară și după naștere (Ezechiel 44. 1-3).
- Sfânta Tradiție dă mărturie că Biserica tot timpul a preamărit-o pe Sfânta Fecioară, stabilindu-i patru mari sărbători în timpul anului.

Capitolul XIV

DESPRE BISERICĂ

ÎNTEMEIEREA, FIINȚA, ÎNSUȘIRILE ȘI MEMBRII BISERICII

Biserica este extensiunea comunitară a Mântuitorului Iisus Hristos. Numirea de Biserică se dă comunității celor ce formează poporul lui Dumnezeu, dintre care unii viețuiesc aici pe pământ, iar alții triumfă în cer.

Sfinții Părinți vorbesc despre o **Biserică luptătoare**, care se războiesc împotriva păcatului aici pe pământ și despre o **Biserică triumfătoare**, a îngerilor, dreptilor și sfinților, care a triumfat împotriva răului. **Biserica luptătoare** și cea **triumfătoare** formează o singură unitate, ele fiind în strânsă legătură.

Cuvântul de Biserică se mai folosește și pentru denumirea unor comunități creștine locale.

În Revelație nu găsim vreo definiție a Bisericii, ci numai unele descrieri ale ei. Astfel, în Sfânta Scriptură, ea este înfățișată fie ca totalitatea credincioșilor, condusă în mod nevăzut de Hristos, ca mijloc de transmitere a lucrării sfințitoare prin Sfintele Taine.

ÎNTEMEIEREA BISERICII

Biserica a fost întemeiată de Mântuitorul Iisus Hristos prin jertfa Sa pe cruce „...**pe acest piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui**” (Matei 16. 18).

Ea a fost inaugurată în chip văzut la Cincizecime, ziua ei de naștere, când Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli și în urma predicii lui Petru au primit credința botezându-se „**ca la trei mii de suflete**” (Fapte 2. 41).

După porunca Domnului: „**Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh...**” (Matei 28. 19). Apostolii au întemeiat în diferite regiuni Biserici locale, ei considerându-se colaboratori ai Domnului.

Întemeind Biserica, Mântuitorul i-a dat acesteia încredințarea și puterea de a continua întreita Sa slujire: **învățătoarească, arhierescă, împărătească.**

FIINȚA BISERICII

Ființa Bisericii se constituie din: **trăirea comunitară cu Sfânta Treime, participarea omenească la viața lui Dumnezeu**, și trebuie precizate următoarele:

➤ **Esența tainică, dumnezeiască și omenească a Bisericii** își are temeiul în Sfânta Treime. Biserica este un organism teandric în care viața umană se unește cu cea divină, după modelul arătat de Fiul lui Dumnezeu. Organismul acesta este întreținut de prezența Duhului Sfânt, care are misiunea de a întreține iubirea între mădularele Bisericii.

➤ **Există și un temei natural-omenesc al comuniunii bisericești**, temei care se reflectă din cel dumnezeiesc, omul devenind purtător al chipului lui Dumnezeu. Omul are chiar din creație (Facere 2. 18), teamă de singurătate, năzuind din firea sa, spre comuniune. De altfel, Dumnezeu a creat pe Adam dual „**bărbat și femeie**”.

➤ **Teandria ființială bisericească** se constituie din întâlnirea și unirea tainică a naturalului cu supranaturalul, mai întâi în Întrupare și apoi în Înviere.

➤ **Existența păcătoșilor în biserică** nu poate afecta sfințenia ființială a Bisericii, care rămâne fără pată (Efeseni 5. 27).

➤ **Biserica este și instituție**, dar nu numai în sens de așezământ juridic, ci de instituție vie, mereu neschimbată, avându-L temei instituțional pe însuși Iisus Hristos „**Calea, Adevărul și Viața**” (Ioan 14. 6).

➤ **Biserica are un aspect văzut și altul nevăzut**. Fiind comunitate a credincioșilor și instituție pentru ei, Biserica este văzută. Nevăzut este Capul ei, Hristos, precum și harul sfințitor și mântuitor din ea. Prin actele văzute ale Bisericii (**mai ales prin cult**), se păstrează statornicia unor forme bine stabilite pentru toți credincioșii, iar prin cele nevăzute, se transmite tuturor harul lui Dumnezeu.

➤ **De ființa Bisericii ține și infailibilitatea ei** care înseamnă independența ei față de greșală, adică neputința de a greși, întemeiată pe calitatea ei de Trup tainic al Domnului.

➤ **Biserica, odată întemeiată rămâne pentru totdeauna**. Ca și întruparea Fiului lui Dumnezeu, viața Bisericii intră în veșnicie împreună cu Capul ei, Hristos.

➤ **Privită astfel**, ființa Bisericii în cele două aspecte ale ei: „**exterior și interior**” se constituie într-o realitate teandrică, cu o parte vizibilă și una invizibilă.

ÎNSUȘIRILE BISERICII

Simbolul credinței mărturisește patru însușiri ale Bisericii:

1. Unitatea - Biserica este una și unică, anume Biserica lui Hristos „**Pe acest piatră voi zidi Biserica Mea**” (Matei 16. 18).

Biserica este unică, pentru că unul este Dumnezeu, unul este Iisus Hristos și unul Duhul Sfânt care sălășluiește în ea: „...**este un Domn, o credință, un botez un Dumnezeu și Tatăl tuturor...**” (I Cor 1. 13).

Unitatea Bisericii se exprimă în unitatea în credință și în conducerea ei. Adică, unitatea pretinde mărturisirea aceleiași învățături de către toți credincioșii și de toate Bisericile. În interiorul ei, Biserica se manifestă unitară, îmbinând unitar viața creștină în general și activitățile mădularelor ei, ierarhia și credincioșia.

1. Sfințenia - Biserica este sfântă deoarece ea este Trupul tainic al lui Hristos.

Este sfântă și prin calitatea ei de lăcaș al Duhului Sfânt care sfințește pe credincioși. Este sfântă, deoarece sfânt este întemeietorul și Capul ei. Prezența păcătoșilor în Biserică nu afectează sfințenia Bisericii, deoarece sfințenia în sine nu rezultă din sfințenia membrilor ei, ci sfințenia acestora se alimentează din sfințenia Bisericii.

Text biblic: „**Hristos a iubit Biserica și S-a dat pe Sine pentru ea, ca să o sfințească,...** și ca s-o înfățișeze Sieși Biserică sfințită” (Efeseni 5. 25-27).

3. Sobornicitatea - Este însușirea Bisericii de a fi un întreg unitar peste tot pământul unde s-a răspândit creștinismul.

Această însușire are două aspecte:

- **Extensiv**, care exprimă prezența spațială a Bisericii;
- **Intensiv**, arată conținutul ortodox de valoare universală a vieții Bisericii, puterea interioară a Bisericii de a păzi neatinsă unitatea de învățatură.

Deci „**sobornicitatea**” este comuniunea frățească a tuturor în Hristos. Prin această expresie se exprimă modul de conducere al Bisericii, aceasta arătând că Biserica stă pe temelia soboarelor sau a Sinoadelor ecumenice, autoritatea ei supremă fiind soborul sau sinodul.

4. Apostolicitatea - Reprezintă însușirea prin care Biserica se afirmă ca fiind întemeiată de Iisus Hristos și așezată „**pe temelia Apostolilor și a proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind Iisus Hristos**” (Efeseni 2. 20).

Apostolicitatea este nota specifică și esențială a adevăratei Biserici, manifestându-se în **succesiunea apostolică neîntreruptă** a ierarhiei bisericești, potrivit căreia harul episcopatului se transmite neîntrerupt (Matei 28. 20).

MEMBRII BISERICII: CLERUL ȘI CREDINCIOȘII. IERARHIA BISERICESCĂ

În Biserică, dintru început au existat două categorii de membrii: **cler și popor, ierarhia bisericească și laicii sau mirenii**.

Ierarhia bisericească aparține în mod ființial Bisericii. Ca instituție, Biserica nici nu poate fi concepută fără ierarhie sacramentală, prin care să se exercite întreita slujire a Mântuitorului.

Primii ierarhi ai Bisericii (**chemați direct de Mântuitorul**) au fost Apostolii, urmând cei șaptezeci de ucenici și urmați de diaconii.

Apostolatul, posedând plenitudinea harului preoției și a darurilor duhovnicești, nu s-a transmis mai departe la urmașii Apostolilor.

Dar apostoli, ca trimiși ai Domnului, au acordat urmașilor lor putere preoțească, hirotonind episcopi, preoți și diaconi pentru continuarea slujbei apostolești. De aici provine împărțirea membrilor Bisericii în **ierarhie și credincioși, cler și popor**.

Harul transmis de Apostoli urmașilor lor este cel al episcopatului – **prima treaptă**, apoi cel al preoției - în sens strict cu **treapta a doua** și cel al diaconatului – **treapta a treia**. Acestea sunt treptele hirotoniei după har, existente încă din timpul Apostolilor.

Existența ierarhiei bisericești o adevăresc Părinții apostolici.

Astfel, Clement Romanul face deosebire între clasa laicilor și clerul sfințit; Ignatie al Antiohiei face deosebire între ierarhie și popor, afirmând că fără episcopi, preoți și diaconi, Biserica nu există. Policarp al Smirnei îndeamnă pe credincioși să se supună preoților și diaconilor.

În cursul vremii au apărut gradații în cuprinsul fiecăreia dintre cele trei trepte conferite prin hirotonie. Astfel, la treapta episcopatului au apărut gradele de: **arhiepiscop, mitropolit, patriarh**; la cea de preot: **protopresbiter sau arhipresbiter**; la cea de diacon: **arhidiacon sau protodiacon**.

Dar nici un grad dintre acestea nu-i se conferă mai mare putere sacramentală, deosebirea constând doar în funcția administrativă de drept bisericesc.

În primele veacuri creștine, numirile de presbiter și episcop se întrebunțau în mod egal, pentru că atât preotul cât și episcopul erau „bătrâni” și totodată „supraveghetori” ai credincioșilor.

Episcopul stă pe cea mai înaltă treaptă ierarhică, instituită de Hristos și de Apostoli, ca prim-păstor într-o anumită regiune, sub conducerea lui aflându-se tot clerul și poporul teritoriului respectiv.

Preoții primesc de la episcop, prin hirotonie harul și puterea săvârșirii Sfintelor Taine, de a propovădui dreapta învățătură și de a conduce pe credincioși spre mântuire.

De reținut: Întrucât eparhiile în fruntea cărora se află câte un episcop constituie împreună o Biserică autocefală, sinodul episcopilor acelei Biserici este acolo autoritatea cea mai înaltă, prin extindere, autoritatea cea mai înaltă a întregii Biserici este cea a Sinodului ecumenic.

Ca semn de manifestare a acordului general bisericesc este și faptul că hirotonia de episcop se face de cel puțin doi sau trei episcopi, reprezentând unitatea întregului corp bisericesc. Totalitatea episcopilor întruniți în sinod direct sau prin reprezentanți recunoscuți se numește Sinod ecumenic.

Sinodul ecumenic constituie autoritatea supremă infailibilă a Bisericii. Ierarhii întruniți în sinod au conștiința că sunt purtători ai Duhului Sfânt și că hotărârile lor stau sub asistența ocrotitoare a acestuia „**părut-s-a Duhului Sfânt și nouă**” (Fapte 15. 28). Aceasta a fost formula uzitată la Sinodul Apostolic din Ierusalim.

Din această formulă rezultă două lucruri foarte importante:

a) Principiul hotărârilor sinodale este Duhul Sfânt;

b) Autoritatea sinodului este întemeiată pe demnitatea episcopală.

În Sinod, ierarhii se adună canonic și discută liber, după model apostolicesc pentru multă cercetare (Facere 15. 7), nu ca delegați ai credincioșilor, ci după drept divin, constituind temeiul intern al infailibilității hotărârilor sinodale.

Prezența și lucrarea Duhului Sfânt în Sinoadele ecumenice nu înseamnă inspirarea și descoperirea de dogme noi, ci ajutor și supraveghere.

Din corpul Bisericii, alături și împreună cu ierarhii fac parte și mireni sau laicii. Ei pot participa la activități bisericești administrative, contribuind efectiv la activitate învățătoarească a Bisericii, confirmată de însăși istoria Bisericii.

Această activitate a mirenilor se poate desfășura numai din încredințarea și sub supravegherea autorității episcopale. Ierarhia bisericească, deși este

în Biserică și nu deasupra ei, are ființial în ea rolul de supraveghere a corectitudinii, învățaturii, pe temeiul darului Duhului Sfânt.

Capitolul XV

SFINTELE TAINЕ

FIINȚA, NECESITATEA ȘI NUMĂRUL TAINELOR. CELE ȘAPTE TAINЕ ȘI IERURGIILE. SFINTELE TAINЕ ÎN VIAȚA CREDINCIOȘILOR.

1) Sfintele Taine - sunt lucrări văzute, instituite de Mântuitorul Hristos și încredințate Sfintei Sale Biserici, prin care se împărtășește celor ce le primesc harul nevăzut al Sfântului Duh, scopul lor fiind mântuirea și sfințirea credincioșilor.

Spre deosebire de Biserica noastră, protestanții și unele secte creștine neagă caracterul supranatural, haric și sfințitor al Tainelor, văzând în ele simple simboluri.

Toate Tainele au câteva trăsături esențiale și anume:

a) Tainele au fost instituite de Mântuitorul Hristos. Texte biblice:

„...iar harul și adevărul prin Iisus Hristos au venit” (Ioan 1. 17), precum și din calitatea Apostolilor de „**Iconomi ai Tainelor lui Dumnezeu**” (I Corinteni 4. 1).

b) Partea văzută sau externă. Este rânduiala sau slujba stabilită de Biserică pentru săvârșirea ei, cuprinzând materia, actele făcute, cuvintele rostite de săvârșitor.

c) Partea nevăzută sau internă. Este împărtășirea harului divin celor care le primesc, harul numindu-se har sfințitor și deosebindu-se de la Taină la Taină, reținând că fiecare Taină în afară de harul sfințitor conferă și haruri speciale caracteristice fiecăruia dintre ele.

d) La fiecare Taină există un săvârșitor și un primitor. Desigur, adevăratul săvârșitor al Tainelor este Mântuitorul Iisus Hristos, care își continuă prin ele activitatea Sa. Episcopii și preoții cărora li s-a transmis puterea harică de a săvârși Sfintele Taine, o fac în numele lui Hristos. Protestanții cred că orice creștin poate săvârși Tainele.

Validitatea Tainei nu depinde de vrednicia morală a săvârșitorului, deoarece adevăratul săvârșitor este Iisus Hristos, preotul fiind doar un instrument prin care lucrează Duhul Sfânt. Dar, se impune totuși din partea săvârșitorului voința de a săvârși Tainele în mod serios, după rânduiala Bisericii.

2) Necesitatea Tainelor - este legată de necesitatea harului divin, Tainele fiind singurele mijloace de împărtășire a harului. Ele sunt necesare oricărui creștin pentru mântuire. Atât Biserica noastră, cât și cea Romano-Catolică învață că Tainele sunt absolut necesare pentru mântuirea și sfințirea credincioșilor.

3) Numărul Tainelor - Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică mărturisesc șapte Taine, în următoarea ordine: **Botezul, Mirungerea, Euharistia, Pocăința, Preoția, Nunta și Maslul**. Protestanții și alte secte creștine, admit în general două taine: **Botezul și Cina Domnului**, iar uneori, urmând pe Luther, admit și **pocăința**.

Sunt șapte Taine, deoarece atâtea a instituit Mântuitorul după nevoile oamenilor, iar Biserica a învățat și a administrat acest număr de Taine în toată istoria ei.

E drept că Sfânta Scriptură nu precizează nicăieri numărul Tainelor, dar conține dovezi despre fiecare Taină în parte. Nici Sfânta Tradiție nu precizează acest număr de la început, dar nici nu l-a contestat vreodată. Iar când au apărut ereziile, care au contestat fie ființa, fie numărul Tainelor, Biserica a definit cu precizie noțiunea de Taină și a precizat că sunt șapte Taine.

Speculația teologică a încercat să explice acest număr prin analogia cu cele șapte daruri ale Duhului Sfânt (Isaia 11. 2-3), ca și prin caracterul simbolic al cifrei 7.

Împărțirea Tainelor:

- **Taine care se repetă:** Mirungerea, Euharistia, Pocăința, Maslul și Nunta;
- **Taine care nu se repetă:** Botezul și Hirotonia.

O altă împărțire:

- ✓ **Tainele vieții spirituale:** Botezul, Mirungerea, Euharistia;
- ✓ **Tainele restabilirii sănătății sufletești și trupești:** Pocăința și Maslul;
- ✓ **Taine speciale:** Preoția și Nunta.

Altă împărțire:

- **Taine de normalizare a vieții:** Botezul, Pocăința, Maslul;
- **Taine de perfecționare a vieții:** Mirungerea, Euharistia;
- **Taine speciale:** Preoția, Nunta.

CELE ȘAPTE TAINE

I. Botezul - Botezul este Taina prin care omul, prin întreita cufundare în apă și prin rostirea formulei botezului de către săvârșitor, intră în starea harică, curățindu-se de păcatul strămoșesc și devenind membru al Bisericii.

Taina Botezului a fost instituită de Mântuitorul Hristos înainte de Înălțarea Sa la cer prin cuvintele: „**Mergând învăța-ți toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh...**” (Matei 28. 19).

Părerea unor teologi apuseni că această Taină ar fi fost instituită la Botezul Domnului sau la convorbirea Mântuitorului cu Nicodim sunt eronate.

- **Materia Botezului** - apa naturală, curată, iar din Tradiție s-a moștenit ca ea să fie sfințită, Botezul făcându-se prin întreita cufundare și nu prin stropire ca la catolici.
- **Formula Botezului** - este „**Botează-se robul lui Dumnezeu (N) în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin**”. Botezul se face prin întreita cufundare în numele Sfintei Treimi, cele trei cufundări simbolizând cele trei zile cât a stat Mântuitorul în mormânt. Biserica Romano-Catolică a modificat formula de botez „**eu te botez...**” în loc de „**Se botează...**”. Ei pun în gura celui ce se botează sare sfințită, ca simbol al dezvoltării gustului de a păstra harul primit la botez.
- **Săvârșitorul** - este preotul sau episcopul hirotonit canonic. În caz de nevoie poate fi și diaconul sau chiar un credincios care n-a decăzut de la dreapta credință. În acest caz, Botezul trebuie completat de preot.
- **Primitorii** - sunt toți cei nebotezați, care doresc să se curățească de păcatul strămoșesc și să devină membrii ai Bisericii.

Botezul este absolut necesar pentru mântuire „**De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra în împărăția lui Dumnezeu**” (Ioan 3. 15).

Alături de Botezul „**din apă și din Duh**”, Biserica noastră recunoaște așa-numitul **Botez al sângelui**, adică moartea martirică pentru credința în Hristos, suferită de o persoană nebotezată. Recunoaște de asemenea **Botezul dorinței**, adică dorința fierbinte a unui om nebotezat de a se boteza și deveni membru al Bisericii, dintr-o anumită cauză n-o poate face (**nu există nimeni în acel loc care să-l poată boteza**).

II. Mirungerea - este acea Taină prin care noul botezat, îndată după botez, primește harul Duhului Sfânt, spre a se întări și spori în noua viață dobândită prin Botez. „**Iar cel ce ne întărește pe noi... și ne-a uns pe noi este Dumnezeu, Care ne-a și pecetluit pe noi**” (II Corinteni 1. 21-22).

Raportul dintre efectele acestei Taine și cele ale Botezului este asemănător celui dintre creșterea trupească și naștere. Botezul este nașterea, Mirungerea este creșterea.

Deși nu se cunoaște momentul instituirii, caracterul ei de Taină rezultă din numirea pe care o poartă, care se referă atât la partea văzută și nevăzută, cât și la efectele asupra primitorului.

– În ce privește modul administrării, la început se săvârșea în două feluri:

- Punerea mâinilor de către Apostoli;
- Ungerea cu Mir Sfințit.

Este absolut sigur că ambele practici se refereau la una și aceeași Taină, după părerea Sfinților Părinți.

- **Materia** Tainei este mirul sfințit, care se sfințește de Sinodul Bisericii Autocefale în Joia Patimilor.
- **Formula** Tainei „**Pecetea Darului Duhului Sfânt**”. Biserica noastră administrează această Taină după Botez. **Text** „**Nu-L întristați pe Duhul Sfânt al lui Dumnezeu, întru care ați fost pecetluiți în ziua răscumpărării**” (Efes 4. 30). „**Ziua Răscumpărării**” înseamnă ziua Botezului.

Biserica Romano-Catolică, începând din secolul al XIII-lea, amână această Taină până la doisprezece ani sau cel puțin șapte ani, numindu-o „**confirmare**”.

Protestanții, cultele creștine și sectele nu recunosc această Taină nici ca simbol, afirmând că Sfânta Scriptură nu vorbește nicăieri de această Taină.

III. Sfânta Euharistie (Împărtășania) - este Taina prin care, sub forma pâinii și a vinului, creștinul se împărtășește cu însuși Trupul și Sângele Domnului, prezente în mod real prin prefacerea elementelor la jertfa euharistică de la Sfânta Liturghie.

Denumirea vine de la cuvântul grecesc „**euharistia**” mulțumire, deoarece Mântuitorul Hristos înainte de a o institui a mulțumit lui Dumnezeu prin rugăciune.

Ea este cea mai însemnată dintre toate Tainele, pentru că prin ea se realizează comuniunea cu Hristos. A fost instituită de Mântuitorul la Cina

cea de Taină, atunci când luând pâinea a zis: „**Luăți, mâncați, acesta este trupul Meu...**, apoi luând paharul și mulțumind a zis: **Beți dintru acesta toți, acesta este Sângele Meu, al legii celei noi...**” (Matei 26. 26-28).

Numirile acestei Taine: Cina Domnului, Frângerea pâinii, Paharul mântuirii, Ospățul iubirii, împărtășanie, etc.

- **Materia Tainei:** pâinea și vinul, ca produse specifice ale priceperii omenești în materie de hrană. Pâinea să fie de grâu curat, dospită, cum a fost la Cina cea de Taină, iar vinul să fie curat, din struguri, amestecat cu puțină apă.

Momentul prefacerii în Trupul și Sângele Domnului este acela în care preotul rostește epicleza sau rugăciunea de invocare a Duhului Sfânt și le binecuvântează.

Biserica Romano-Catolică întrebuițează pâinea nedospită, azima (**ostia**), începând din secolul VI și s-a generalizat acest obicei în secolul XI. Se bizuie pe considerația că la Cina cea de Taină s-ar fi folosit azima, după obiceiul iudeilor și nu pâine. **De reținut** însă că, din textul Evangheliilor sinoptice, rezultă că s-a folosit pâine (**artos**) și nu azimă (**azimon**).

Catolicii susțin, apoi că momentul prefacerii darurilor nu e în timpul epiclezei, ci atunci când se rostesc cuvintele de instituire „**Luăți, mâncați... Beți dintru acesta toți...**”.

O altă inovație romano-catolică nu împărtășește pe credincioși decât cu Trupul Domnului, nu și cu Sângele Domnului, deoarece afirmă ei, acolo unde este Trupul este și Sângele (**teoria concomitenței**), preoții însă se împărtășesc cu ambele.

După învățătura ortodoxă, Sfânta Euharistie are un întreit aspect:

- **Taină** - ea este împărtășirea cu însuși Trupul și Sângele Domnului, prezente în mod real sub forma pâinii și a vinului;
 - **Jertfă** - ea este actualizarea pe Sfintele altare a Jertfei de pe Cruce, a Mântuitorului Hristos, până la sfârșitul veacurilor;
 - **Ospăț comemorativ** fiind o aducere aminte a întregii opere mântuitoare a lui Iisus Hristos, după porunca „**Aceasta s-o faceți întru pomenirea Mea**” (Luca 22. 19).
- **Săvârșitorul** Sfintei Euharistii este episcopul sau preotul, ca urmași ai Sfinților Apostoli. Diaconii, cu încredințare, pot duce împărtășania celor bolnavi.
 - **Primitorii Tainei** sunt toți creștinii care s-au pregătit pentru primirea ei prin Taina Pocăinței.

- **Efectele Sfintei Euharistii sunt:**

- a) - Unirea celui ce se împărtășește cu Hristos;
- b) - Curățirea de păcate și progres în viața duhovnicească;
- c) - Garanția învierii și a nemuririi.

Învățătura protestantă este total deosebită de cea a Bisericii noastre și romano-catolică. Ea refuză Euharistiei atât caracterul de Taină, cât și cel de Jertfă, reducându-o la un simplu ospăț comemorativ, zicându-i cina, masa sau ospățul Domnului. Singurul Luther susține prezența reală a Domnului în Euharistie, prin așa-numita impanație = adică Domnul se află: **în pâine, cu pâine, sub pâine și în vin, cu vin și sub vin**, Trupul Domnului venind și unindu-se cu pâinea, iar Sângele cu vinul, printr-o unire sacramentală, dar elementele (**pâinea și vinul**) rămân neschimbate.

Zwingli afirmă că în Euharistie Domnul nu e prezent sub nici o formă, deci nici material, nici spiritual, aceasta fiind doar un act comemorativ în amintirea ultimului Paște serbat de Iisus cu ucenicii Săi.

Calvin ține calea de mijloc, admitând o împărtășire spirituală cu Trupul și Sângele Domnului.

Din dogma prezenței reale a Mântuitorului în Sfânta Euharistie decurg următoarele consecințe:

- a). După prefacerea darurilor în Trupul și Sângele Domnului, Sfintei Euharistii i se cuvine aceeași adorare sau închinare care o dăm Mântuitorului Hristos;
- b). Împărtășindu-ne cu Trupul și Sângele Domnului ne împărtășim cu Dumnezeu Sa;
- c). În fiecare părticică din pâinea și vinul euharistic, după prefacere, se află Hristos întreg sub ambele naturi;
- d). Indiferent în câte locuri se săvârșește Sfânta Euharistie, în toate aceste locuri se află Hristos întreg;
- e). Pâinea și vinul prefăcute, rămân trup și sânge atât cât durează aceste elemente și nu numai în momentul când creștinii se împărtășesc cu ele.

Concluzie: De aceea, ele trebuie păstrate cu mare grijă.

IV. Pocăința sau Mărturisirea - este Taina prin care:

- Creștinul căindu-se de păcatele săvârșite și mărturisindu-le înaintea duhovnicului, primește de la Dumnezeu, prin dezlegarea preotului, iertarea păcatelor.
- Momentele esențiale ale acestei Taine sunt:

- a) Luând hotărârea de a se îndrepta, penitentul se apropie de scaunul mărturisirii cu umilință și cu inima înfrântă;
- b) Manifestând căință și părere de rău, făgăduiește ca pe viitor să nu le mai repete;
- c) Duhovnicul dă dezlegare pentru cele mărturisite;
- d) Duhovnicul dă canonul sau epitimia cuvenită.

Instituirea Tainei - Această Taină a fost mai întâi făgăduită de Mântuitorul Apostolilor Săi „**Oricâte veți lega pe pământ...**” (Matei 18. 18), iar după învierea Sa a fost instituită ca Taină când a zis „**Luăți Duh Sfânt, căroră le veți ierta păcatele se vor ierta lor; și căroră le veți tine, vor fi ținute**”. (Ioan 20. 22-23).

În privința modului cum se săvârșește, istoria Bisericii ne arată că încă din epoca apostolică ea se făcea în fața episcopului sau preotului ca martor al lui Dumnezeu, fiind singurul în măsură și în drept să exercite puterea de a lega și de a dezlega păcatele oamenilor.

Formula - Validitatea Tainei nu depinde de vrednicia morală a săvârșitorului, căci Dumnezeu este cel ce iartă păcatele.

Efectele pocăinței:

- Iertarea păcatelor și reșezarea în starea harică;
- Ușurarea sufletească și reșezarea pe calea virtuții.

Dar ca să aibă aceste efecte penitentul trebuie să întrunească următoarele condiții:

- a) - Să facă o mărturisire sinceră și completă a păcatelor;
- b) - Să pună în practică hotărârea de a nu mai păcătui;
- c) - Să aibă convingerea că Dumnezeu iartă orice păcat, dacă căința e sinceră și îi urmează îndreptarea;
- d) - Să-și îndeplinească canonul sau epitimia deplin.

Biserica romano-catolică a introdus o serie de inovații și cu privire la această Taină:

- ✓ Socotește epitimiile ca o pedeapsă ispășitoare și ca o satisfacere adusă dreptății dumnezeiești;
- ✓ A creat teoria faptelor prisositoare din tezaurul sfinților, pe care Biserica le poate distribui prin indulgențe celor ce au nevoie de ele;
- ✓ Utilizează mărturisirea auriculară, făcută în confesional, preotul fiind izolat de penitent, pe care nu-l vede, ci numai îi ascultă mărturisirea;

- ✓ Protestanții refuză să recunoască Pocăinței caracterul de Taină. Luther o consideră uneori ca Taină, dar alții n-o recunoaște.

Alți protestanți și secte consideră pocăința numai ca o căință și convertire pe care o face credinciosul prin propriile sale puteri.

V. Taina Preoției - este Taina prin care o persoană este consacrată în scopul de a săvârși toate celelalte Taine, ca reprezentant văzut al lui Hristos, adevăratul săvârșitor al tuturor Tainelor. Așadar, Preoția este Taina în care, prin punerea mâinilor episcopului și prin rugăciune, harul divin se pogoară asupra unui candidat, sfințindu-l și așezându-l într-o treaptă a ierarhiei bisericești.

Efectele Tainei

- Împărtășește celui hirotonit harul sfințitor;
- Cel hirotonit devine membru al ierarhiei preoțești;

Instituirea Tainei - s-a făcut de Mântuitorul după învierea Sa din morți: „**Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, și Eu vă trimit pe voi**” (Ioan 20. 21-23); și încă înainte de a se înălța la cer, i-a trimis pe Apostoli în misiune.

La rândul lor, Apostolii au hotărât și așezat: **episcopi, preoți și diaconi**, transmitându-le același har.

Săvârșitorul Tainei este numai episcopul.

Taina Hirotoniei se săvârșește numai în cadrul Sfintei Liturghii, prin punerea mâinilor episcopului.

Primitorul Tainei - o persoană de parte bărbătească, care îndeplinește condițiile fizice, morale și intelectuale necesare, având o pregătire specială în acest sens.

Protestanții susțin că nu există o Taină a Preoției, deoarece toți creștinii sunt preoți - se bazează pe textul din (I Petru 2. 5; 2. 9) „**Și voi înșivă... faceți-vă pe voi casă duhovnicească, preoție sfântă...**”.

VI. Taina Nunții - Taina prin care un bărbat și o femeie, care s-au hotărât liber să trăiască împreună, primesc prin rugăciunile preotului harul divin care sfințește legătura lor.

Familia legată prin căsătorie a fost cea mai veche instituție socială, fiind întemeiată de Dumnezeu în Rai „**Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor potrivit pentru el**” (Facere 2. 18).

- **Efectele Tainei:** Transformarea legăturii dintre cei doi soți în una asemănătoare celei dintre Hristos și Biserică;
- **Săvârșitorul Tainei** este episcopul sau preotul, care reprezintă pe Hristos Cel ce pecetluiește și sfințește legătura dintre cei doi. Romano-

catolicii micșorează caracterul de Taină a nunții, afirmând că săvârșitorii sunt cei ce se căsătoresc, iar preotul e numai un martor;

➤ **Primatorii** sunt cei doi tineri de sex diferit, care vor să se căsătorească;

➤ **Formula.** Înșușirile esențiale ale căsătoriei sunt: **unitatea și indisolubilitatea**. Unitatea arată că ea este o legătură între un singur bărbat și o singură femeie (**monogamia**), iar indisolubilitatea arată că această legătură nu se poate desface. Biserica Ortodoxă admite divorțul numai pentru pricină de desfrânare.

Biserica catolică nu admite pentru nici un motiv, dar admite separația de masă și așternut, în speranța reîmpăcării.

Protestanții nu recunosc caracterul de Taină al nunții, zicând că nu găsim aici nici materie, nici transmitere de har, nici făgăduință de iertare de păcate.

VII. Taina Sfântului Maslu - este acea Taină în care prin rugăciunile preoților și prin ungerea cu untdelemn sfințit se împărtășește creștinilor bolnavi harul vindecării de bolile sufletești și trupești, precum și iertarea de păcate.

Cu toate că în Sfânta Scriptură nu se arată când a fost instituită această Taină, există multe dovezi de practicare a ei de către Sfinții Apostoli.

Exemplu: Sfântul Marcu zice „**Și ieșind ei (Apostolii) au propovăduit tuturor... Și scoteau afară demoni mulți și ungeau cu untdelemn mulți bolnavi și-i făceau sănătoși**” (Marcu 6. 12-13). Mai sunt și alte texte (Marcu 16. 18; Luca 9. 6) din care rezultă că ungerea cu untdelemn era o lucrare externă văzută, prin care se împărtășea bolnavilor harul vindecător al Duhului Sfânt, având caracterul de Taină.

Practicarea obișnuită a acestei Taine este arătată la (Iacob 5. 14-15) „**De este cineva bolnav între voi, să cheme preoții Bisericii și să se roage pentru dânsul, ungându-l cu untdelemn întru numele Domnului. Și rugăciunea credinței va mântui pe cel bolnav... și se vor ierta lui**”.

Din cele afirmate de Sfântul Iacob rezultă:

† Ungerea cu untdelemn se administrează bolnavilor de către preoții Bisericii în scopul vindecării de boli și al iertării de păcate;

† Această ungere este o Taină, ea fiind împreunată cu rugăciunea și fiind făcută în numele Domnului.

Biserica catolică limitează conferirea acestei taine numai la bolnavii pe moarte (**extrema unctio**).

- **Materia Tainei** este untdelemnul sfințit, printr-o ierurgie premergătoare;
- **Săvârșitorii** sunt „**preoții Bisericii**”, nu unul singur. În practică, Biserica noastră a stabilit 7 preoți și în caz de lipsă, doi sau trei preoți;
- **Primitorii** sunt credincioșii bolnavi, indiferent de felul și gravitatea bolii. În Biserica noastră se practică și Maslul de obște.
- **Efectele Sfântului Maslu:**
 - a) Vindecarea de boli;
 - b) Iertarea de păcate.

Protestanții nu recunosc acesta Taină, afirmând că ar fi vorba de o ungere simbolică pe care o practicau Apostolii.

IERURGIILE

Biserica, încă din epoca apostolică, a rânduit alături de Sfintele Taine, unele lucrări sfințitoare sau slujbe folositoare creștinilor, legate de diferite împrejurări din viața acestora. Aceste slujbe se numesc ierurgii - de la „**ierurgia**” = lucrare sfântă.

Unele din aceste ierurgii se împărtășesc oamenilor vii ca și Sfintele Taine, altele se fac pentru morți, iar altele se săvârșesc asupra naturii neînsuflețite.

Dintre cele asupra oamenilor vii, unele sunt împreunate cu Sfintele Taine, ca: „**Exorcismele la Botez, logodna la Cununie, sfințirea untdelemnului premergătoare Tainei Sfântului Maslu**”.

Împărtășirea ierurgiilor:

- **Exorcisme:** slujbe pentru slobozirea oamenilor, a ființelor și a lucrurilor de sub puterea diavolului;
- **Binecuvântări:** slujbe pentru dobândirea ajutorului divin în neazuri și nevoi;
- **Sfințiri sau consacrări:** servicii solemne prin care persoane sau locuri sunt destinate unor scopuri sfinte (**târnosirea bisericilor, sfințirea obiectelor liturgice**, etc).

Ierurgiile au fost instituite de Biserică și sunt săvârșite de Biserică în scopul ajutorării creștinilor spre a-și câștiga mai ușor mântuirea.

Se deosebesc de Sfintele Taine prin următoarele:

- 1) În timp ce Tainele sunt instituite de Mântuitorul, ierurgiile sunt instituite de Biserică;
- 2) Prin ierurgii se binecuvântează și se sfințește întreaga creatură, pe când prin Taine se împărtășește harul divin numai oamenilor vii;
- 3) Ierurgiile nu împărtășesc har sfințitor, ci numai ajutor dumnezeiesc, însă Tainele împărtășesc cu necesitate harul sfințitor sau mântuitor, după natura fiecărei Taine.
- 4) Ajutorul dumnezeiesc dobândit prin ierurgie înlesnește numai sau ușurează câștigarea mântuirii, în timp ce harul dobândit prin Sfintele Taine este absolut necesar pentru mântuire.
- 5) Efectul ierurgiilor depinde de starea morală și pregătirea sufletească a primitorilor, pe când harul Sfintei Taine lucrează independent de acesta.

Cu toate aceste deosebiri, ierurgiile sunt mijloace reale de dobândire a harului dumnezeiesc pentru cei ce le primesc, aducând foloase reale în viața creștinilor.

SFINTELE TAINЕ ÎN VIAȚA CREDINCIOȘILOR

Așa cum am văzut, învățătura Bisericii noastre despre Sfintele Taine este strâns legată de aceea a prezentei Mântuitorului și a lucrării Duhului Sfânt în Biserica Sa. Biserica este domeniul de manifestare a energiei și lucrării Duhului Sfânt care se împărtășește credincioșilor prin Sfintele Taine până la sfârșitul veacurilor. Prin Sfintele Taine, Mântuitorul este prezent și activ, prin Duhul Sfânt în Biserică. De aceea, Biserica nu poate fi concepută fără Taine și nici Tainele fără sau în afara Bisericii. Biserica și Tainele se condiționează reciproc. Totodată, prin ierurgii, Biserica împărtășește credincioșilor și ajutor dumnezeiesc pentru progresul lor duhovnicesc. **În concluzie, Tainele sunt lucrări ale Bisericii, sau lucrări ale lui Hristos prin Duhul Sfânt în Biserică.**

Ele se săvârșesc în mod nevăzut de Hristos, iar în mod văzut de preoți, care posedă har special în acest scop. Așadar, Biserică-ierarhie-Taine, este sfânta triadă, prin care se realizează mântuirea și sfințirea credincioșilor.

Capitolul XVI

ESHATOLOGIA CREȘTINĂ

JUDECATA PARTICULARĂ ȘI JUDECATA UNIVERSALĂ. RAI ȘI IAD.

ÎNVĂȚĂTURA CREȘTINĂ DESPRE MOARTE ȘI JUDECATA PARTICULARĂ

Ca fenomen biologic, moartea înseamnă despărțirea sufletului de trup. Sufletul se întoarce la Dumnezeu, Cel care l-a dat, iar trupul se întoarce în pământul din care a fost făcut.

Concepția creștină dă morții un sens aparte, ea fiind considerată ușa de trecere spre o nouă viață, fiind privită ca un eveniment firesc, universal și necesar, prin care trecem la comuniunea omului cu Dumnezeu.

Învățătura Bisericii noastre cu privire la moarte este următoarea:

- 1) Moartea este urmarea păcatului strămoșesc. Dacă primul om, Adam, n-ar fi păcătuit, el ar fi putut ajunge la nemurire;
- 2) Moartea înseamnă sfârșitul vieții pământești, vremelnice, dar, în același timp și începutul vieții veșnice. Este un păcat a-ți dori moartea numai spre a scăpa de greutățile vieții acesteia;
- 3) Deoarece nimeni nu-și cunoaște sfârșitul vieții pământești, creștinii sunt datori să trăiască așa încât, în orice clipă ar veni moartea, să nu-i găsească nepregătiți. După moarte, nimeni nu mai poate lucra nimic pentru mântuirea lui. Vezi parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr;
- 4) Fiind spirit de origine divină, sufletul este nemuritor. El își păstrează funcțiile sale: **conștiința de sine, memoria, gândirea, dar nu poate lucra pentru mântuirea sa.** Așadar, atât sufletele celor dreپți, cât și ale celor păcătoși, după moarte duc o viață pe deplin conștientă, deosebindu-se, desigur, sufletele celor dreپți de ale celor nedreپți.

Judecata particulară și starea sufletelor după moarte

Îndată după moartea trupească, fiecare suflet se supune judecării particulare. Învățătura despre această judecată se întemeiază pe Revelație, ea rezultând clar din unele **texte** din Noul Testament, ca și din numeroase mărturisiri ale Tradiției.

Astfel, Sfântul Apostol Pavel zice: „**Și precum este rânduit oamenilor să moară, iar după aceea, urmează judecata...**” (Evrei 9. 27) sau „**Căci noi toți trebuie să ne înfățișăm înaintea judecății...**” (II Corinteni 5. 10). Realitatea acestei judecăți rezultă și din parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr.

Autorul judecății particulare este Mântuitorul Hristos „**Căci Tatăl nu judecă pe nimeni, toată judecata a dat-o Fiului**” (Ioan 5. 22).

După judecata particulară, fericirea dreptilor constă în bucuria comuniunii cu Hristos, iar nefericirea celor păcătoși constă în lipsirea lor de orice bucurie, din cauza îndepărtării de Dumnezeu în viață.

Cu toate că nu e o judecată solemnă, ca cea universală, la judecata particulară sufletul are martori, acuzatori și apărători.

Cel dintâi martor e conștiința celui judecat. Unii părinți bisericești ca Efrem Sirul, Chiril al Alexandriei și alții, au încercat să arate în mod amănunțit felul în care se face judecata particulară, ceea ce a dat naștere la învățătura despre **vămile văzduhului**.

Preluând această învățătură în rugăciunile de la slujba înmormântării, Biserica noastră ne dă puțința să ne închipuim modul în care se face judecata particulară.

Astfel, după despărțirea de trup, sufletul este dus la judecată însoțit de îngeri și de demoni. El trece prin anumite vămi, unde e cercetat pentru faptele sale. Dacă rezultatul cercetării este bun și el trece prin toate vămile, îngerii îl duc în rai, unde va fi părtaș fericirii veșnice. Dacă însă, la vreuna dintre vămi, se va descoperi că a făcut păcate grele, duhurile rele îl duc în iad. În această cercetare, prin vămi, îngerii și demonii nu sunt numai însoțitori, ci și apărători sau acuzatori.

Deși această învățătură nu are caracter de dogmă, ea nu este contrară Sfintei Scripturi deoarece în parabola bogatului nemilostiv și a săracului Lazăr se spune „**Și a murit săracul și a fost dus de îngeri în sânul lui Avraam**” (Luca 12. 20). Ceea ce trebuie reținut este ideea fundamentală că, îndată după moarte, sufletul trebuie să se supună unei cercetări pentru modul viețuirii sale pe pământ.

RAI ȘI IAD

Atât Sfânta Scriptură cât și Sfânta Tradiție ne dau numeroase mărturii despre viața viitoare, fără însă a se preciza totdeauna dacă starea de fericire sau nefericire urmează imediat după moarte, sau numai după judecata universală.

Se reține, în general, că fericirea sau nefericirea de după judecata universală, vor fi cu mult mai mari decât cele primite după judecata particulară.

Astfel, Sfântul Ioan Gură de Aur descrie fericirea dreptilor îndată după moarte, deci judecata particulară, ca fiind viață netulburată, unde nu sunt boli și patimi, nici pricini de păcate, unde nu mai este nici întristare, nici durere. Până la judecata universală, multe suflete vor fi scoase din iad prin rugăciunile celor vii, ale îngerilor și ale sfinților, în frunte cu Maica Domnului.

În Biserica Romano-Catolică, dimpotrivă, s-a dezvoltat o altă concepție cu privire la starea sufletelor după judecata particulară. Desăvârșită și deplină va rămâne și după judecata universală; la fel, starea de chin va rămâne aceeași neschimbată.

Însă pentru cei ce în viață au făcut pocăință pentru păcatele grele și n-au dat satisfacție pentru păcatele mai ușoare, veniale (**iertabile**), pentru care n-au primit iertare, există după învățătura Catolică purgatoriul, un loc curățitor, din care sufletele, după ce s-au curățit, trec și ele la locul de fericire al dreptilor, înainte de judecata universală.

În legătură cu noțiunile de rai și de iad, pe temeiul celor cuprinse în Revelație, teologia mai veche a numit locul de fericire rai, iar cel de suferință și osândă iad.

Astfel, raiul și iadul au fost înțelese ca două locuri și stări total deosebite, între care există o mare prăpastie.

Teologia mai nouă, însă, a văzut raiul și iadul mai mult ca o stare sau o realitate existențială, legată indisolubil și de factorul subiectiv, de ceea ce dorește, simte, trăiește sau suferă omul. Starea de fericire a dreptilor în rai, ca și cea de nefericire a păcătoșilor în iad, în Revelație sunt înfățișate mai mult sub formă de imagini. De aceea, din cele cuprinse în Revelație și din descrierile unor Părinți duhovnicești și teologi se pot deduce următoarele:

1. Dreptii din rai sunt liberi de orice necazuri, ei trăiesc într-o stare de bucurie deplină, petrecând într-o continuă sărbătoare;
2. În rai, dreptii ajung în posesia unor bunuri spirituale, fără analogie în lumea aceasta;
3. Dreptii trăiesc în comuniune cu Mântuitorul, cu îngerii și cu sfinții;
4. Iadul, fiind locul osândirii, numirile ce i se dau: focul gheenei (**gheena focului**), întunericul cel mai din afară, locul de chin sunt imagini prin care se arată feluritele suferințe care constau în următoarele:

- Îndepărtarea de Dumnezeu și lipsa de comuniune cu El;
- Lipsa de comuniune cu îngerii, sfinții și dreptii;
- Traiul în societatea Duhurilor rele și a sufletelor oamenilor răi;
- Muștrările de conștiință;
- Lipsa totală a oricărei lumini;
- Dureri și suferințe insuportabile;
- Focul material care arde și chinuiește.

Capitolul XVII

SEMNELE PARUSIEI

ÎNVIEREA MORȚILOR ȘI JUDECATA UNIVERSALĂ. MILENARISMUL ȘI COMBATEREA LUI. CER NOU ȘI PĂMÂNT NOU

Eshatologia cuprinde învățătura despre sfârșitul lumii, care se referă nu numai la sfârșitul individual, ci și la sfârșitul lumii acesteia și anume: sfârșitul chipului lumii acesteia și noua ei formă desăvârșită, când se va petrece a doua venire a Domnului, învierea obștească a morților și judecata universală.

Desigur, nu se poate ști cu certitudine care va fi ordinea în care se vor petrece aceste evenimente și nici timpul venirii a doua oară a Mântuitorului.

Totuși, după Scriptură, venirea Domnului va fi precedată de anumite semne din îndeplinirea cărora se va deduce că ea nu este departe.

Aceste semne sunt:

1. Propovăduirea Evangheliei la toate neamurile

Mântuitorul a zis „Și se va propovădui această Evanghelie a împărăției în toată lumea și atunci va veni sfârșitul” (Matei 24. 14). De aici nu rezultă că Evanghelia va fi primită de toate popoarele. Esențialul este ca la toate popoarele să se fi vestit Evanghelia.

2. Ivirea de proroci mincinoși, căderea multora de la credință și înmulțirea fărădelegilor între oameni. Mântuitorul spune „și mulți prooroci se vor scula și vor amăgi pe mulți” (Matei 24. 11-12).

3. Venirea lui Antihrist

Antihrist înseamnă adversar al lui Hristos sau împotriva lui Hristos. Se referă fie la dușmanii lui Hristos sau o unealtă a sa. Puterea lui însă va înceta la venirea Domnului.

Sfântul Apostol Ioan zice: „Copii este ceasul de pe urmă, și precum ați auzit că vine antihrist, iar acum mulți antihriști s-au arătat - deci cunoaștem că este ceasul de pe urmă” (I Ioan 2. 18).

4. Venirea pe pământ a lui Enoh și Ilie

Aceștia sunt cei doi martori ai Domnului care au fost ridicați cu trupul lor la cer și care vor fi trimiși de Domnul pe pământ pentru a predica oamenilor pe Hristos (Fapte 11. 3-11).

5. Multe și mari catastrofe în natură și între oameni

Acestea vor fi: foamete, secetă, cutremure, războaie, etc (Matei 24. 4; Marcu 13. 7-13).

6. Convertirea poporului evreu la creștinism

7. Arătarea pe cer a semnelui Fiului Omului.

Semnul acesta este crucea, fiindcă prin ea Mântuitorul a câștigat biruința asupra morții. „**Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului... și prin ea vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului...**” (Matei 24. 30).

Ținând seama de cele cuprinse în Sfânta Scriptură, ne putem face o imagine despre modul în care se va petrece venirea Domnului.

La apariția pe cer a semnelui Crucii (Matei 24. 30) și la sunetul arhanghelului din trâmbița lui Dumnezeu (I Tesaloniceni 3. 16), precum și la glasul Fiului lui Dumnezeu (Ioan 5. 28), Domnul se va pogori din cer, îmbrăcat în slavă și putere multă, înconjurat de îngeri.

El va veni în același trup cu care a înviat și în aceeași clipă se va produce prefacerea lumii, sau schimbarea chipului lumii acesteia și învierea morților.

Revenit pe noul pământ, Domnul se va așeza pe scaunul de judecată.

ÎNVIEREA MORȚILOR ȘI JUDECATA UNIVERSALĂ

Învierea morților este unul din adevărurile fundamentale ale învățături creștine. Prin înviere se înțelege revenirea la viață a trupului unui om, după ce acesta a murit cu adevărat.

Sufletul, fiind nemuritor, nu are nevoie de înviere, ci numai trupul și aceasta pentru ca la judecata obștească să se prezinte împreună cu sufletul.

Așadar, învierea morților este revenirea la viață a tuturor oamenilor care au trăit pe pământ de la Adam până la Parusia Domnului. Această învățătură se cuprinde succint în articolul 11 din Crez: „**Aștept învierea morților**”. Ea se întemeiază pe Revelație, credința în înviere având-o și cei din Vechiul Testament.

Când Mântuitorul spune Martei că fratele ei va învia, ea îi răspunde: „**Știu că va învia la înviere, în ziua de Apoi**” (Ioan 11. 24).

Într-o formă mai clară este cuprinsă în Noul Testament, când Mântuitorul zice: „...**vine ceasul când morții vor auzi glasul Fiului lui**

Dumnezeu și care vor auzi, vor învia...” (Ioan 5, 25-28-29). Apostolii propovăduiesc și ei învierea morților.

Sfântul Apostol Pavel zice: „**Dacă nu este învierea morților, nici Hristos n-a înviat**”(I Corinteni 15. 13).

După învățătura Bisericii noastre învierea morților va fi universală. Trupurile celor înviați vor fi nestricăcioase, nemuritoare, pline de putere, duhovnicești, îmbrăcate în slavă, înfricoșătoare.

În esența lor, trupurile înviate vor fi identice cu cele dinainte de moarte, deci nu-și vor pierde ființa, ci numai și-o vor schimba, asemenea Trupului Mântuitorului înviat.

Așa cum am menționat, ele vor avea următoarele însușiri:

- a) Vor fi nestricăcioase, adică nu vor mai fi supuse schimbării, nici bolilor și nici morții;
- b) Vor fi nemuritoare, prin însăși natura lor, deoarece Mântuitorul a învins moartea pentru totdeauna;
- c) Vor fi pline de putere, adică nu vor fi supuse nici unui fel de slăbiciuni, putând viețui în armonie cu sufletul;
- d) Vor fi duhovnicești, adică nu vor avea nevoie de hrană, îmbrăcăminte, materia lor fiind plină de duh.

Trupurile păcătoșilor vor avea numai însușirea nestricăciunii și nemuririi. Ei vor fi lipsiți de comuniune nu numai cu cei drepti, ci și între ei înșiși. Păcătoșii nu înviază spre a-și primi pedeapsa pentru faptele lor, ci în baza identității de natură între toți oamenii, ei vor învia împreună cu dreptii și asemenea acestora, își vor primi și ei plata pentru faptele lor.

În privința celor vii, trupurile lor se vor schimba într-o clipeală la sunetul trâmbiței de apoi (I Corinteni 15. 51) devenind asemănătoare trupurilor celor înviați, urmând ca împreună cu aceștia să se supună Judecății universale.

JUDECATA UNIVERSALĂ

Va avea următoarele caracteristici: va fi universală, solemnă, dreaptă, definitivă, supremă și înfricoșătoare.

- ✓ **Universală**, deoarece ei i se vor supune toți oamenii din toate locurile și timpurile;
- ✓ **Solemnă**, Mântuitorul stând pe scaunul slavei Sale înconjurat de îngeri, apostoli și sfinți;
- ✓ **Publică**, adică se va face în fața tuturor;

- ✓ **Dreaptă**, deoarece Mântuitorul este drept, El cunoscând nu numai faptele noastre, ci și gândurile cele mai ascunse;
- ✓ **Definitivă și veșnică**, adică împotriva ei nu se va face vreun apel;
- ✓ **Supremă**, deoarece și Judecătorul este suprem;
- ✓ **Înfrișătoare, pentru toți cei ce participă la ea.**

În ce privește procedura, aceasta va fi cu totul deosebită de cea a judecății omenești, nu se vor lua interogatorii, nu va fi nevoie de martori, deoarece El știe totul. Cei judecați își vor privi întreg trecutul ca într-o oglindă.

Mântuitorul, ca judecător, va despărți pe cei buni de cei răi „**precum desparte păstorul oile de capre**” (Matei 25. 32), iar după sentință, dreptii vor merge la fericirea veșnică, iar păcătoșii la osânda veșnică (Matei 25. 46).

Locul judecății va fi pământul transfigurat, unde au trăit oamenii până a-și schimba chipul și unde Fiul lui Dumnezeu a fost batjocorit.

Odată cu judecata universală încetează împărăția harului și începe împărăția măririi Fiului lui Dumnezeu (Fapte 11. 15).

MILENARISMUL

Încă din antichitate unii eretici au învățat că între cea de a doua venire a Domnului și judecata obștească ar exista un interval de timp de 1000 de ani.

Adică, Mântuitorul va veni, va nimici pe Diavol, va învia pe cei drepti și va întemeia cu ei o împărăție care va dura 1000 de ani.

La sfârșitul acestor 1000 de ani vor învia și ceilalți morți, după care va urma judecata universală. Această învățătură se numește „**milenarism**” de la cuvântul grecesc „**hilion**” - o mie.

Sub aspect spiritual, această învățătură a fost acceptată chiar de unii Sfinți Părinți și scriitori bisericești: ca Iustin Martirul, Irineu, Ipolit, Tertulian, Lactanțiu și alții.

Prin secolul IV, el a dispărut, dar a reapărut la unele secte, iar în zilele noastre este predicat cu vigoare de adventiști, martorii lui Iehova, etc.

Drept temei scripturistic, mileniștii folosesc capitolul 20 din Apocalipsă, unde se vorbește de împărăția de 1000 de ani (**versetele 4 și 6**); ei interpretează acest text literal.

Această învățătură este greșită din următoarele motive:

➤ Afirmația că vor fi două învieri ale morților la distanță de 1000 de ani una de alta, n-are nici un temei în Sfânta Scriptură, peste tot vorbindu-se de o singură înviere, afirmându-se că toți morții vor învia deodată: cei ce au făcut cele bune spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele, spre învierea osândirii (Matei 22. 30; Luca 20. 35).

➤ A doua venire a Domnului va fi urmată îndată de judecata universală, deci între Parusie și judecată nu va trece 1000 de ani, conform textului de la (Matei 25. 30).

➤ Luând în considerare textul din Apocalipsă (20, 5-6), unde se vorbește de „**învierea întâia**” și de „**moartea a doua**”, în mod logic trebuie să admitem că există și învierea a doua și moartea întâia, învierea întâia este renașterea sau învierea omului prin Botez, iar învierea a doua este cea de obște. De asemenea, moartea întâia este moartea trupească, iar moartea a doua este osânda veșnică.

➤ Împărăția de 1000 de ani de care se vorbește în Apocalipsă este identică cu Împărăția Cerurilor (Matei 3. 2; Efeseni 5. 5), căreia Mântuitorul i-a pus temelia și în care se intră prin Taina Botezului. Așadar, „**Învierea cea dintâi**” de care vorbește Apocalipsa, înseamnă recunoașterea prin Botez a celor ce erau morți sufletește, cu ei Mântuitorul va domni până la sfârșitul veacurilor.

➤ Durata de care vorbește Apocalipsa - de 1000 de ani - nu trebuie înțeleasă literar, ci simbolic, însemnând o perioadă de timp mai lungă. Unii exegeți traduc termenul cu „**mii de ani**”.

Dar milenariștii susțin în continuare acest lucru, hazardându-se a stabili chiar și data începutului mileniului, prin aceasta stabilind în mod direct și data venirii a doua a Domnului, care nicidecum nu poate fi cunoscută.

Desigur, toate datele stabilite de ei s-au dovedit a fi iluzorii.

SFÂRȘITUL LUMII; CER NOU ȘI PĂMÂNT NOU

După cum sfârșitul omului nu înseamnă nimicirea lui, ci începutul unei vieți noi, așa și lumea nu va fi nimicită, ci transformată într-o lume nouă, pe măsura ființei omenești renăscute prin înviere, în ea urmând să domnească o deplină desăvârșire fizică și moral-spirituală.

Astfel, Sfântul Ioan în Apocalipsă (21. 1) spune: „**Și am văzut un cer nou și un pământ nou. Căci cerul dintâi și pământul dintâi au trecut...**”. Iar Sfântul Apostol Pavel spune: „**Căci chipul acestei lumi va trece**” (I Corinteni 7. 31).

Schimbarea acestei lumi este strâns legată de însușirile pe care le vor avea trupurile oamenilor după înviere. Astfel, când trupurile vor deveni duhovnicești și chipul acestei lumi se va preface = pământul se va spiritualiza, se va stabili o nouă ordine de viață. Lumea astfel reînnoită va fi o lume desăvârșită și incoruptibilă, unde vor domni dreptatea și adevărul. Între oameni va domni pacea și armonia.

Viața de veci cum e numită în art. 12 din Crez, este viața pe care o vor trăi atât dreptii cât și păcătoșii, după judecata universală. Deși în anumite privințe ea se va asemăna cu viața sufletelor de după judecata particulară, totuși între acestea va fi o deosebire. După judecata universală, atât fericirea dreptilor, cât și nefericirea păcătoșilor vor crește atât extensiv, cât și intensiv.

Extensiv, deoarece după judecata universală atât fericirea cât și nefericirea vor fi trăite de ființa întreagă, sufletul împreună cu trupul, iar intensiv, vor fi simțite într-o măsură mai mare atât fericirea, cât și nefericirea.

Sfinții Părinți mai precizează că nici fericirea, nu va avea aceeași măsură, ci vor fi pe potriva vredniciei dovedite de fiecare „**În Casa Tatălui Meu multe lăcașuri sunt**” (Ioan 14. 2) sau Sfântul Apostol Pavel zice: „**Fiecare va primi plata după lucrul său**” (II Corinteni 5. 10).

În ce privește chinurile veșnice ale păcătoșilor, învățătura Bisericii este că, deși pedepsele iadului nu sunt aceleași pentru toți, ele sunt totuși veșnice. Au existat însă și în antichitatea creștină, și în vremurile noastre, unii care au contestat veșnicia lor, învățând că se va ajunge la o restabilire a tuturor.

Cei ce neagă veșnicia pedepselor iadului invocă următoarele motive:

- a) Dumnezeu fiind bun, bunătatea Lui este incompatibilă cu veșnicia pedepselor. Pornind de la textul Sfântului Pavel „**Dumnezeu a închis pe toți oamenii în răzvrătire, ca pe toți să-i miluiască**” (Romani 11. 32), ei afirmă că mila și bunătatea lui Dumnezeu depășește orice răzvrătire. Și apoi, cum ar putea cei dreți accepta raiul, cum ar putea fi ei fericiți acolo, știindu-i pe frații, pe copiii, pe părinții lor în iad ? De aceea, spun ei: Dumnezeu trebuie să aducă un sfârșit pedepselor iadului.
- b) Omul nu poate fi pedepsit pe vecie, deoarece el a făcut păcate în timp și ar fi o disproporție între faptă și răsplată. Oricât de păcătos ar fi omul, ar fi nedrept ca pentru o viață de câteva zeci de ani să îndure pedepse veșnice.

c) Înțelepciunea lui Dumnezeu nu poate îngădui ca El însuși să-și zădărnicească planul după care a creat lumea. El l-a creat pe om ca acesta să fie fericit, iar pedepsindu-l veșnic, înseamnă că se alterează scopul creației.

RĂSPUNSUL LA ACESTE OBIECȚII

1. Datorită bunătății Sale, „**Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască**” (I Timotei 2. 4). Dar sunt oameni care disprețuiesc ajutorul divin și trec în lumea cealaltă în stare de nepăsare sau de răzvrătire. Ei sunt deci, în mod voit, propria cauză a nefericirii lor.

Este inacceptabilă afirmația că suferințele celor din iad ar produce suferința celor din rai, de vreme ce aceștia știu bine că cei din iad au refuzat până în ultima clipă ajutorul divin. Dacă în lumea viitoare „**domnește dreptatea**” (II Petru 3. 13), păcătoșii din iad nu pot inspira nici milă, nici compătimire.

2. În privința raportului dintre dreptatea dumnezeiască și veșnicia pedepselor, trebuie precizat că răsplata nu se măsoară după durata sau timpul în care s-au săvârșit faptele, ci după bunătatea sau răutatea acestora.

3. Refuzând până la sfârșitul vieții chemarea la mântuire, omul se face vrednic de pedepsele veșnice nu numai pentru nelegiuirile pe care le-a făcut, ci și pentru încăpățânarea și refuzul continuu de a asculta chemarea și de a urma calea întoarsă a fiului rătăcit.

Subliniem, de asemenea, că iadul nu este compus din sufletele pe care le refuză Dumnezeu, ci dimpotrivă, din cei care refuză iubirea lui Dumnezeu.